

ביאורים וחידושים בענייני עשרה בטבת

מהגאון הגדול
ר' יצחק מנחם בלוי שליט"א

סודר ונערך מכתביו
ע"י הרה"ג ר' פנחס כהן שליט"א

מהדורת טיוטה

עיה"ק ירושלם תובב"א
טבת תשפ"ב

© כל הזכויות שמורות

בכל עניני הקונטרס אפשר לפנות:

0533194889

6386468@gmail.com

לעילוי נשמת

אבי מורי

הגאון רבי בן ציון ב"ר אברהם ברוך זללה"ה

נלב"ע ח' אייר תשנ"ה

אמי מורתי

מרת חנה ב"ר יהושע הכ"מ

נלב"ע יום הקדוש תשפ"א

תנצב"ה

הוצאות קונטרס זה נתרמו

לרפואה שלמה מן השמים לכל חולי ישראל, ובתוכם

הרב אהרן יוסף בן חנה מרים שוורצבאום

בת-שבע רינה בת פיגא שוורצבאום

שיזכו לבריות גופא בכל אבריהם וגידיהם, ונהורא מעליא

ושירוו נחת לדורות מכל יוצאי חלציהם

ולזיווגים הגונים לכל בני ישראל, ובתוכם

פנינה שיינדל בת מינדל ביילה

רבקה רחל בת בת-שבע רינה

ולזכות כל משפחת התורמים

ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה

מתוך שמחה נחת והרחבה

תוכן העניינים

8	עניין הקונטרס .....
9	מאמר א' - על מה הוקבעה התענית .....
9	תכלית התענית לעורר את הלב לשוב בתשובה .....
11	למה נקבעה י' בטבת .....
11	ביאור הבנין שלמה במחלוקת מתי התענית .....
12	היאך יתכן דהשמועה באה רק אחר ה' חדשים .....
13	שאר הפורעניות שארעו בח' וט' בטבת .....
15	שורש הפורענות מאדם הראשון ולכן נשתנה זמן הפורענות לפי תקופת טבת .....
16	הגר"א - חודש זה קשה מחדשי תמוז ואב .....
17	בסליחות מבקשים על שלושתם .....
19	מאמר ב' - שלושת הפורעניות מקבילים לחורבן שלושת עמודי העולם .....
19	הקשר שבין שלושת החורבנות לשלושת עמודי העולם .....
21	סדר הפורעניות .....
22	ג' הפורעניות באו כנגד שורש שלושת החטאים החמורים .....
25	מאמר ג' - שלושת ימי חשיכה הוא ריבוי השקר בעולם ותיקונו בעמל תושבע"פ .....
25	התגברות השקר בעולם בשלושת הפורעניות האלו .....
26	חושך - זה יון, היאך מחשיכים הם עיניהם של ישראל .....
26	ילמד בנו יונית בשעה שאינו מהיום ואינו מהלילה דהוא חושך בעצם .....
27	אותו האיש השתית דת שקר וכל מציאותו שקר .....
28	שקר יון גרמה לסילוק הנבואה מישראל במיתת עזרא הסופר .....
29	הפורענות נתגלגלה ע"י ששיקר צדקיהו בשבועתו .....
29	בביהמ"ק נתגלה אור האמת שבעומק לב כל אחד מישראל .....

30	..... חטאם בביזוי החכמים ותורתם היו גם בהשפעת שקר יון
30	..... ויגע בכף ירכו גמטריא חנוכ"ה ופורי"ם ששם אחיזתו
31	..... אפילו רפיון מועט ביותר בתורה יכול להביא החורבן
31	..... בניהו בן יהוידע תיקן יום זה ע"י עמל התורה שבע"פ
32	..... מעשה דהלל שכיסה אותו השלג מן השמים, שייך לאותו היום
33	..... שלג מן השמים, למעט השלג הלא טוב
35	..... צום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים
35	..... התיקון הסופי יהיה שהצום יהפך ללשון ושמחה ע"י האמת

מאמר ד - עשרה בטבת הוא יום הדין ושורש כל החורבנות 37

37	..... החת"ס - הוא יום הדין בשמים האם בשנה הבאה יהיה חורבן
38	..... זהו הטעם שדוחה שבת, ושחמור מכל התעניות
	היה קשה היום כיום שנעשה בו העגל - משום שהוא השורש לחטא העגל שגרם
39	..... לחורבן הבית

מאמר ה - מבעה זה כוחו של עשיו כנגד חודש טבת 41

41	..... ד' אבות נזיקין בין האדם לחבירו, כנגד ד' הפורעניות שה' משתמש בהם
41	..... פורענות חודש טבת כנגד פורענות 'חרב'
42	..... פורענות חרב עומדת כנגד האב נזיקין של 'מבעה'
43	..... הלימוד לדידן היאך להעמיד את ה'אדם' כנגד כוחו של 'אדום'
44	..... לשמואל שמבעה זה שן כנגד ה'ארס שבין שיניו' שהוא החטא
45	..... המדרש אוי מי יחיה משמו אל - וסלחת לעוני כי רב הוא
46	..... וכעין ביאור הרמ"ע מפאנו י"ל גם במחלוקת רב ושמואל בדין מבעה כלפי עשרה בטבת

מאמר ו - כיצד להפוך את ימי החושך לימים של אור וכוונת הצירוף של חודש זה 47

47	..... כל החודש קשה ונרמז בזה שמזלו גדי כנגד פגם חטא העגל
48	..... תחילתו בחנוכה ללמד כי העיקר הוא עבודתנו ולא הנסים - ונרמז בצירוף החודש
50	..... הטעם שעשרה בטבת בא מיד אחר חנוכה
50	..... כח יום עשרה בטבת להפוך האור לחושך
50	..... תיקון אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה

- 51 ..... דווקא אחר החורבן שייך לומר הגבור והנורא
- 53 ..... החזרת אותיות המנצפ"ך מכח אנשי כנה"ג
- 52 ..... דווקא אנטיגנוס חידש שלא יעבדו ע"מ לקבל פרס
- 55 ..... חילוק שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי היאך לדרוש את התורה
- 59 ..... נכנס יין יצא סוד שהוא האהבה הפנימית שנתגלה בתורה, בנבואה, ובביהמ"ק
- 61 ..... פורים לא יתבטל לעתיד לבוא מהטעם הזה
- 62 ..... תקופת טבת נהפך מיו"ט לה' לחג לגוים

64 ..... הערות לעשרה בטבת

- 64 ..... כמה זמן היה המצור
- 65 ..... בחידוש האבודרהם שי' בטבת היה בכוחו לדחות שבת, ומהו 'בעצם' דכתיב בו

70 ..... נספח - בענין שמעון הפקולי

עניין הקונטרס

ישמחו הצדיקים ויאירו הלומדים בהגלות אור צדיקים ישמח (משלי יג ט) וכמו שביאר שם הגר"א שהצדיקים מוסיפים תמיד אורה, ובפרט בחודש טבת שהוא חודש קשה של חשך וכמו שיתבאר במאמרים, ותיקונו בהוספת אור התורה ובפרט בלימוד תורה שבעל פה. אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים הוא יום החמישי לחודש טבת כדעת רשב"י (בראש השנה דף י"ח ב) ועשו יום שמועה כיום שריפה וכמו שיתבאר, ובבירורי שמועות של תורה נבנה בנין של שמחה.

תהלות לאל עליון אשר עזרנו ה' אלהינו להוציא לאור את מאמרי אאמו"ר שליט"א על בין המצרים וחודש אלול, וב"ה נתקבלו באהבה וברצון ושמחו בהם רבים וכן שלמים. ועתה קבצנו מאמרים אשר רובם נמסרו לבחורי ישיבות בכמה מקומות, והוספנו לזה מכתביו ומניירות מפוזרים ללקט ולסדר דבר דבור על אופנו.

אמנם ידענו שלא שלמה המלאכה ויש הרבה מה להוסיף גם ממאמרים שלא הגיעו לידינו וגם בדיוק ובבנין הדברים וסידורם הראוי, אך מנגד תלמידי אאמו"ר שליט"א ותלמידי חכמים מופלגים הנהנים לאור תורתו מזרזים להוציא הדברים כעת, ובל"נ נשוב ונשנה פרק זה לסדרו כראוי בעז"ה.

תודתנו להרה"ג המופלא ר' פינחס כהן שליט"א אשר יגע רבות בעריכת המאמרים וכו', תקוותינו שחפץ ה' בידינו יצלח ולא תצא תקלה מתחת ידינו.

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיהפוך לנו צום אתחלתא דפורענותא דעשרה בטבת לאתחלתא דגאולה וזוכה להפוך חשוכא לנהורא ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו.

דוד משה בלאאמו"ר הגר"מ שליט"א **בלוי**

מאמר א

על מה נקבעה התענית

הנה מאחר ותכלית התענית הינה לשוב בתשובה, צריך לתקן את החטא שגרם לפורענות שארעה באותו היום, הרי שמהחובה להשים לב אל מהותו של הקלקול והפורענות שאירע לנו בימים האלו, בכדי שנדע היאך ומה עלינו לתקן.

ונראה כי מהותם של ימים אלו הינם 'ימי חושך' שהשתלשלו בשרשם מאדה"ר אשר קבע ימים אלו להודאה ולשבח לה', ותחת שקלקלו דבר זה בעוונותינו כפי שיבואר במאמרים הבאים שנמשכנו אחר השקר, ועזבנו את התורה והאמת, הרי שהשטן קיבל את השליטה על הימים האלו, ונעשו לימי חגם של הע"ז, ולימי שורשי פורענותם של ישראל.

תכלית התענית לעורר את הלב לשוב בתשובה

הנה הדברים שאסור לעשות בכל התעניות ידוע ומפורסם לכל, שאסורים באכילה ובשתיה וכו', אך צריכין לשים לב אל הדברים שכן חייבים לעשות בהם¹, שהוא עיקר עניינם של ימים אלו.

1. וכמו בחיובי נזיקין, שעל הנזיק להרחיק את עצמו, יש דברים שאסורים לעשות (לא יחפור וכו'), כן יש דברים שחייב לעשות (בונים את הכותל באמצע), ע"י ריש ב"ב.

תנן בריש פ"ב דתענית (ט"ו.), כי ביום תענית עומד הזקן שבהם, ואומר לפניהם דברי כיבושין, אחינו לא נאמר באנשי נינוה וירא אלקים את שקם ואת תעניתם, אלא וירא האלקים את מעשיהם כי שבו מזרכם הרעה, ובקבלה הוא אומר וקרעו לבבכם ואל בגדיכם.

וכן הובא להלכה, עי' במשנ"ב (סימן תקמ"ט), שהביא דברי הרמב"ם שתכלית התענית היא לעורר לשוב בתשובה, וז"ל, וכל אלו הימים כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם, להם ולנו, אותן הצרות, שבזכרון הדברים אלו נשוב להטיב כמו שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו', ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן, כי אין העיקר התענית, כמש"כ באנשי נינוה וירא ד' את מעשיהם, ואמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם, ואין התענית אלא הכנה לתשובה, לכן אותם האנשים שכשהם מתענים הולכים בטויל ובדברים בטלים תפשו הטפל והניחו העיקר, ומ"מ אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד, כי ימים אלו הם מ"ע מדברי הנביאים להתענות בהם, ע"כ.

והלכה זו מפורש כבר בישעיה (נ"ח ה') 'הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו וכו'', ודרשו בירושלמי ברפ"ב דתענית, אין זה צום שאני חפץ בו, ואי זהו צום שאני חפץ בו 'הלא זה צום אבחרהו פתח חרצבות רשע התר אגדות מוטה וגו' הלא פרוש לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית' מה כתיב בתריה אז תקרא וה' יענה וגו', ע"כ, ומבואר שתכלית התענית הוא שנזכה שה' יענה את בקשתינו ודו"ק.

ולכן מחובתינו ללמוד ביום צום מהם הדברים שהביאו לאותן הצרות שאירעו לאבותינו ביום זה, והאם אנו נקיים מהדברים אלו, וכדברי הרמב"ם הנ"ל.

ולכל צום וצום כמו שהצרה היה מיוחד, כך גם יש תיקון מיוחד השייך לו שבעבור זה בא הצרה, ואם חז"ל קבעו יום זה לצום, היינו משום שרצו שנתעורר ונשוב בתשובה ביום המסוים הזה על הנקודה השייכת לאותו היום, ודו"ק.

ולכך נבאר בס"ד מהם הדברים שארעו בימים האלו, והיאך במעשינו צריכים ויכולים אנו לתקן חזרה את החורבן הנורא שאירע.

למה נקבעה י' בטבת

איתא בר"ה (י"ח:), תניא אמר ר"ש ארבעה דברים היה ר"ע דורש, ואני אין דורש כמותו וכו' צום העשירי, זה עשרה בטבת, שבו סמך מלך בבל על ירושלים וכו' ואני איני אומר כן אלא צום העשירי זה חמשה בטבת שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר וכו', וביאר רש"י, סמך מלך בבל - התחיל לצור עליה, שמועה לגולה - לגלות יכניה, שגלו לבבל אחת עשרה שנה לפני החורבן, ע"כ, ומבואר דפליגי תנאי מה היה הצרה שאירע בטבת, האם זה היה שמלך בבל התחיל לצור עליה או מפני שרק עכשיו שמעה הגולה מהחורבן.

והנה עי' בטור (או"ח סי' תקמ"ט), שפסק כשיטה הראשונה, וז"ל צום העשירי זה עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים שנאמר ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר בן אדם כתב לך וגו' ולמה נקרא שמו עשירי שהוא בחדש העשירי והיה ראוי להקדימו בסדר הפורענות אלא שכתב בסדר החדשים, ע"כ.

ביאור הבנין שלמה במחלוקת מתי התענית

והנה בשו"ת בנין שלמה (ח"ב סי' מ"ד) הביא גם את הכרעת הרמב"ן, ואחריו הטור דהלכתא כר"ע, דהצום הוא בעשירי בטבת ולא בחמשה

בו, ועיי"ש שדן מדוע הראשונים השמיטו כליל את המחלו' הזו, וגם מהו הטעם שפסקו כר"ע דווקא, אע"ג דטפי מסתבר טעמא דר"ש, ומחדש כי באמת לכו"ע התענית דווקא בעשירי בטבת, וגם אם בגלות יכניה לא ידעו עד חמשה בטבת, ועשו יום השמועה כיום שריפה והתענו בו, אך בגלות צדקיה שראו בעיניהם את החורבן פשיטא שהצום היה ביום עשרה בטבת שזה היה היום העיקרי, ועיי"ש שהאריך להוכיח דבר זה, ועיי"ש עוד שכתב שנעשה לששון ולשמחה בזמן בית שני, ויום השמועה דה' בטבת אינו שייך אלא לבית ראשון, ונבאר בסמוך הטעם בזה.

היאך יתכן דהשמועה באה רק אחר ה' חדשים

ועוד נתקשה שם (סימן מ"ה) היאך יתכן שקרוב לה' חדשים, מט"ב עד ה' בטבת, לא שמעו מהחורבן שהוכתה העיר, והרי בבל אינה רחוקה כ"כ מירושלים, ועוד דהא הפסוק תולה התענית רק על הכאת העיר ולא על שריפת ביהמ"ק, ומחדש שם, וז"ל, לולא דמסתפינא, דודאי כבר ידעו משרפת ביהמ"ק וחורבן ירושלם, אבל לא ידעו רק דנחרב ביהמ"ק וירושלם של מטה, אבל סברו דביהמ"ק של מעלה וירושלם של מעלה, עדיין הן עומדין במקומם וא"כ אין על מה להתאבל, וכדאמרינן (קידושין לב:?) דמשום הכי אמר אסף שירה על חורבן בית המקדש משום ששפך חמתו על העצים ועל האבנים, וסברו שמהרה יחזור ויבנה כיון שביהמ"ק וירושלים של מעלה במקומן עומדין, ושכינה ג"כ במקומה בירושלם של מעלה, שהוא מכוון כנגד ירושלם של מטה, וא"כ כיון שהשכינה על מקומה אין זה חורבן כלל, ע"כ.

והביא שם מדברי התוס' עה"ת (פרשת לך) שכתבו בשם הפרקי דר"א (פרק כ"ז) דפליט זה שהגיד ליחזקאל דהוכתה העיר, הוא מיכאל השר

הגדול, והוא שר של ישראל, וכמו דכתיב והנה מיכאל שרכם ולמה נקרא שמו פליט שפלטו הקב"ה מידו של סמאל וכת שלו, והוא זה שהגיד להם על חורבן דלמעלה.³

שאר הפורעניות שארעו בח' וט' בטבת

ועי' במגילת תענית דמובא תוספת לזה, דאיתא התם (והובא בשו"ע בס' תק"פ)⁴ 'בשמונה בטבת נכתבה התורה יונת בימי תלמי המלך, והיה חשך בעולם שלשה ימים, ובט' בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו', [והמגיה

3. וע"ע שם מש"כ, וכמו דאמרי' בתענית נשבע הקב"ה שלא אבוא בירושלים של מעלה עד שיבנה ירושלים של מטה, והיינו הענין דהשכינה עמנו בגלות דבכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם, וזה הגיד ליחזקאל דשכינה ג"כ גלתה ממקומה והוכתה העיר על מעלה, וגם מדוייק הלשון בכתוב דאמר הוכתה העיר, ולכאורה לא מצינו לירושלים שהוזכרה בשם עיר סתמא, רק בשם ירושלים אבל לא נקראת לעולם בשם עיר סתמא, ואף בשם עיר ירושלים אינו שכיח כ"כ בכתוב, וא"כ למה כתיב כאן הוכתה העיר, אבל הוא הדבר אשר כתבתי דקאי על ירושלים של מעלה, דהיא נקראת בשם עיר סתמא, וכדכתיב בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, ואמרינן בתענית (ה) דקאי על ירושלים של מעלה ושנשבע הקב"ה שלא יבוא לירושלים של מעלה עד שיבוא לירושלים של מטה, ואמרינן וכי איכא ירושלים למעלה אין דכתיב ירושלים הבנייה כעיר שחבורה לה יחדיו ע"כ, וזה מדוייק היטב בלשון הכתוב, הוכתה העיר, ור"ל העיר המפורש במקום אחר והיינו דכתיב כעיר שחבורה לה יחדיו וגם כתיב בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, ועל אותה עיר אמר דהוכתה וזה כפתור ופרח בלשון הכתוב, ונ"ל מה שתיקנו רבותינו אנשי כנה"ג לומר בתפלת י"ח ולירושלים עירך ברחמים תשוב קאי ג"כ על ירושלים שלמעלה שנשבע הקב"ה שלא יבוא בתוכה ואנו מבקשים שישוב לתוכה וזהו שכיוונו לומר עירך ולא ירושלים עירינו והיינו שכיוונו על ירושלים של מעלה ועירך דייקא ודו"ק וכוונת התפילה הוא שכיון שישוב לירושלים עירו ממילא ע"כ יבנה ירושלים של מטה מתחלה וזהו דמסיים ובנה אותה בקרוב בימינו, ע"כ.

4. והן אמנם יש נידון באחרונים האם למרות שנפסק שמגילת תענית (כמסקנת הגמרא שהיא נתבטלה), אבל אעפ"כ התעניות שבמגילת תענית, שאנו עדיין נוהגים בהם כגון הימים האלו, הם כן שייכים למגילת תענית, כגון התעניות של בה"ב, כן יהפכו לעת"ל לששון ולשמחה.

והחשק שלמה בתענית (י"ח), כתב דגם כשיבנה ביהמ"ק לא יחזרו ימי המג"ת, כדמשמע מהרמב"ם ולכן השמיטם, אך בדברי הגר"א יש לעיין שכתב (על דברי השו"ע שלעת"ל כל התעניות יהפכו לששון ולשמחה גם התעניות שעל חלול ה' ועל התורה שנשרפה וכו'), 'כמ"ש צום הרביעי וכו' יהיה לששון ולשמחה וכמ"ש קרי ליה צום וקרי ליה ששון וכו' וכן אמרו באותן יו"ט הכתובין במגילת תענית והני נמי וכו', וק"ל כותיה וכמ"ש והפכתי אבלם לששון ע"כ, והרי דהגר"א כותב דילפינן דשני וחמישי יתהפכו גם לששון ולשמחה, וכן הוא בספר האשכול, שכתב בזמן שביהמ"ק קיים אסורין מפני ששמחה היא לו וה"ה לעתיד ע"כ.

במג"ת, מביא שאותו האיש נולד באותו היום והוליד את דתו החדשה וכל הצרות של ישראל עד היום שמשתלשלים מהדבר הזה, וכן הביא המשנ"ב שם ס"ק י"ג⁵].

והמעשה עם תרגום התורה ליוונית הובא בגמ' (ט), מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסו, ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת, וכיון שלא נתרגם כל צרכו ירד חושך לעולם, וזה היה ביום ח' לטבת כמובא שם.

ובמסכת סופרים (פ"א ה"ז), הוסיפו על כך, מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יוונית, והיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל שלא הייתה התורה יכולה להיתרגם כל צרכה.

ובי' בטבת מת עזרא הסופר, [אכן יש דס"ל שעזרא מת בט' בו ומצינו חילוקי נוסחאות בסליחות שאומרים האשכנזים והספרדים האם נפטר בעשרה או בתשעה בטבת, כי בנוסח הסליחות של האשכנזים אומרים 'זועמתי בתשעה בו וכו' טרף טורף בו הנותן אמרי שפר הוא עזרא הסופר', שמת בתשעה בטבת⁶, אבל בנוסח הסליחות שאומרים אצל הספרדים,

5. ועי' מש"כ בזה לקמן בהערה שיש בזה פקפוק גדול ומסתבר שהחג שלהן שורשו בעובדי הע"ז הקדומים.

6. ועיין בט"ז מה שכתב לתמוה מדוע בט' בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו, והרי אנו אומרים בסליחות כי בו ביום מת עזרא הסופר, ונשאר בצ"ע רב.

וז"ל הברכי יוסף שם 'ומאי דמייתי הרב מסליחות, וכן הרב מגן אברהם (ס"ק ו), עמהם הסליחה, דכן כתבו בהלכות גדולות (סי"ח) ובספר הכלבו (סי"ג), והרב מגן אברהם מזכירים כמה זימנין בסימן זה. ועוד כתבו דמת גם כן נחמיה בן חכליה, ואשר תמה הרב ט"ז, אין כאן תימא, שהרי כתבו בה"ג וכלבו, בט' בו לא כתבו רבותינו על מה הוא, ובו ביום מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה, והדבר פשוט דהגם דידענו דמתו בו עזרא ונחמיה, ממה שלא נכתב על מה מתענין יש סוד בדבר, דאי התענית משום עזרא ונחמיה לכתבו להדיא בט' בו על שמתו עזרא ונחמיה, כדרך שכותבים בכל יום על מה. אלא מדכתוב סתם, סוד יש בענין, וכן משמע מדברי ארחות חיים סי' כ"ג שכתב וז"ל, בט' בו לא כתבו רבותינו על מה, ונסתר הסוד, ובו ביום מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה, עכ"ל. וכצ"ל בכלבו, ונסתר הסוד. וכוונתן כדכתיבנא בעניותין, ובספר

מבואר שנפטר בעשרה בטבת, וכתב הבית דוד שאע"ג שנפטר בעשירי בטבת, עשו לו יום מיוחד להיכר שהתענית רק בעבורו בתשעה בטבת, ועיין בכה"ח מש"כ להשיב על דבריו⁷].

והברוך טעם בהגהותיו על השו"ע, מציין דבר חדש על סיבת התענית בט' בטבת, וז"ל מצאתי בכתב יד, שבט' טבת נפטר שמעון הקלפוס⁸ שהושיע את ישראל בצרה גדולה בזמן הפריצים נקבע יום מיתתו לתענית עולם בירושלים, ע"כ, ועכ"פ גם לדבריו אותו היום מיוחד בפורענותו על מיתת הצדיקים, וכבר דרשו חז"ל על הפסוק 'גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם ה' עליך' שזוהי מיתת הצדיקים⁹.

שורש הפורענות והע"ז שהתחיל מאדם הראשון ולכן נשתנה זמן הפורענות לפי תקופת טבת

איתא במסכת ע"ז (ח.ג), אמר רב חנן בר רבא קלנדא ח' ימים אחר תקופה, סטרנורא ח' ימים לפני תקופה, וסימנך אחור וקדם צרתני וגו', ת"ר לפי

הקבלה להראב"ד כתב שכיונו ברוח הקדש להריגת רבינו יוסף הלוי שנהרג בו ביום. ועמ"ש הרב בית דוד סי' ש"ו, ואשתמיטיתיה דברי בה"ג והכלבו, ע"ש, ע"כ דבריו.

ועיי"ש בערוה"ש שכתב שאח"כ נודע שבו ביום מת עזרא הסופר והבין שזה עצמו היה הפורענות.

7. ועי' במחיר יין לרמ"א, שכתב שמתענין על שבאותו היום נלקחה אסתר לאחשורוש.

8. ועיין בנספח בסוף הקונטרס, שהבאנו את המובא במדרש, על אותו אדם אשר יש שאומרים שהוא היה האפיפיור הראשון בעולם, ונחלקו רש"י ור"ת היאך להתייחס לאותו אדם, שרש"י כתב בספרו 'איסור והיתר' כותב 'נשמת, ויש אומרים על אותו נבל שמעון פטר חמור שהוא טעות של רומי יסדו אותו תחילה ושאר תפילות כשהיה על סלע וחס ושלוש שלא תהא זאת בישראל וכל האומר דבר זה כשיבנה ביהמ"ק יביא חטאת שמנה' ואילו רבינו תם (הובא במחזור ויטרי), וז"ל 'ורבנו יעקב בר' מאיר פוסק דבכל י"ח ברכות יכול אדם לחדש בין דברים שהן הודאה ותפילה, ובין דברים שהן צרכיו .... כעין קרובות תפילות וסליחות שמסרו לנו רבותינו אנשי השם, מימות שמעון כיפה שיסד סדר של יוה"כ אתן תהלה, והוא היה שליחם של חכמי ישראל אשר בהוראת שעה נטל על עצמו משימת קודש לבדל ולהפריד את הנוצרים מעם ישראל ולנתקם משמירת מצוות התורה ומועדיה, כדי לעצור את התפשטותם בתוככי עם ישראל פנימה ולבלום את ההריגות והשמדות שהם עשו בישראל עד שהוא בא, ע"כ.

9. ועיין מה שביארנו בזה בקונטרס על בין המצרים.

שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, [שהרי כך הוא סדר סיבוב העולם בימי החורף שאחר חודש תשרי, שבו חטא אדה"ר שהיום הולך ומתקצר, והלילות מתארכים], אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי, עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה], כיון שראה תקופת טבת, וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא, הלך ועשה שמונה ימים טובים, לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים, הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים, ע"כ.

והיינו שכשמגיע תקופת טבת מתחיל שוב היום להתארך, ועל המשתה הזה שהוא עשה ח' ימים מיום התקופה עד לעשרה בטבת [שזה יוצא בדר"כ מה - 25 בדצמבר עד הראשון בינואר¹⁰] הפכו אותו בדור אנוש, ליום של משתה לע"ז.

הגר"א - חודש זה קשה מחדשי תמוז ואב

והגר"א בספר יצירה¹¹, כתב כי הוא החודש החשוך וגרוע ביותר מכל החדשים שבשנה, [יותר מתמוז ואב, וכן נראה קצת בלשון הסליחה שאומרים ירח טבת שבו מאוד לקיתי בו, ונשתנה עלי סדר נתיבתו]¹².

10. ואמנם הם טוענים כי אותו האיש נולד בו ביום ועל כך הם התחילו את מניינם אך אין זה ברור שהוא נולד באותו יום, אלא היה חג להם באותו היום, וזהו המקור לחגם של הנוצרים בימים האלו כידוע. והם חושבים שהוא על לידת אותו האיש, אכן מסתבר מכיון שדתם הוא ליקוט של כל מיני אנשים, וכל אחד ואחד הביא חגים מע"ז שלהם גם זה נכנס 'וטמאו' בשיחות שלהם, אבל בעצם שורשו מעובדי ע"ז של קלנדיא.

11. בפ"ה מ"י שכתב, רוגז בטבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים, והוא הקשה מג' חדשים הקשים וכו', ע"כ.

12. ויעויין לעיל במאמרי בין המצרים שביארנו את דברי הגר"א שהעמיד את ג' ימי הפורענות שהיו לישראל שאחד מהם הוא עשרה בטבת כנגד ימי הטובה שהיו להם, עיי"ש.

ומצינו ג"כ רמז במזל החודש 'טבת' שהוא גדי, וזה לרמז על חטא העגל [וכמבואר ברש"י בשבת (פ"ח:)¹³, כי כל עגל רך נקרא 'גדי'], כי כל שורש העבודה זרה התחיל מהיום הזה, וממילא גם חטא העגל שהיה חטא ע"ז, שייך ביחוד לחודש טבת, ובזה מובן מה שאמר שטבת הוא השורש לתשעה באב, וכנ"ל כי ממנו נשתלשל חטא העגל.

ואפשר דשורשו הוא בתקופת טבת שחל בימים אלו, ומשום כן הפורענות לפעמים היתה בח' בטבת ולפעמים בט' ולפעמים בי', דכל פעם היה תלוי מתי חלה תקופת טבת דבהא תליא מילתא¹⁴, ואפשר שזהו ביאור והיסוד לשלושת ימי החושך של ח' ט' י' שיבוארו להלן במאמר ב', כי הוא כנגד החושך שראה אדה"ר.

עכ"פ בזה יבואר, כי הימים האלו ביסודם הי' ימי הודאה ושבח לקב"ה, כמו שהיה מעיקרו אצל אדה"ר וזהו תיקון הימים האלו, אלא שעובדי הע"ז הפכו אותם לרע, ועל הדבר הזה אנו צריכים לחזור בתשובה ולתקנם, וכשנתקן ימים אלו, יחזרו להיות כבראשונה לימי שבח והודיה ואורה, שנזכה לזה בב"א.

הרי מתבאר שיש כאן שלושה דברים, שארעו בזמן זה של שלושה ימים אלו, מבחינת תורה עבודה וגמ"ח, וכפי שנבאר להלן.

בסליחות מבקשים על שלושתם

ויש לציין ג"כ שזה מרומז בנוסח הסליחות של עשרה בטבת, שאנו מבקשים, (בסליחה, אבן הראשה לעיים ולחרישה), חדש ימינו כקדם, מעונה אלקי קדם, ולבן כצמר אדם, וכשילג כתמים, חזקנו ביראתך, ובקיום תורתך, ופקדנו בישועתך, אל מלא רחמים.

13. ועי' מהרש"א שם.

14. וכבר מצינו כעין סברא זו, בצל"ח בפסחים (ז:), לגבי ה' ו' ז' בסיון.

וכן (בתחינה אבותי כי בטחו וכו'), מבקשים, ויש בזה רמז לשלושת הבחינות האלו, [הראשון הוא מה שאנו מבקשים שישוב ביהמ"ק למקומו], רחום זה אלי אל לעד תזנח, ארכו ימי אבלי ועוד לבי נאנח, שובה אל לאהלי מקומך אל תנח, שלם ימי אבלי כי תבא על שכרי, - וי"ל שזה כנגד בנין ביהמ"ק, שה' ישוב לאהלו.

השני ה' מנת חלקי חושה לי לעזרה, ופתחת שקי שמחה לי לאזרה, ותגיה את חשכי באורך להאירה, את נשף חשקי כי אתה נרי, וי"ל שזה כנגד אור התורה, שנחשכה כי התורה נקראת אור וכדכתיב ותורה אור'.

והשלישי מיגון ואנחה פדה אל את נפשי, עשה לעמך הנחה, מלכי וקדושי, תהפוך לרוחה, את צום החמישי, לששון ולשמחה, צום הרביעי וצום העשירי, וי"ל שזה כנגד גמ"ח, שאנו מבקשים לצורך 'עמך ישראל עשה לעמך הנחה' וכו'.

ולכאן' אלו הדברים שראוי לכוין בבקשות אלו.

והרי אלו הם כנגד שלושת החורבנות שעליהם אנו מתענים, הראשון הוא היראה כנגד עמוד העבודה, והשני הוא חורבן התורה כנגד מה שתרגומה ליוונית, והשלישית ישועתך שהוא כנגד הנבואה שהוא ישועת פני ה' שמתגלה אל הנביא 'האר פניך ונושעה'.

מאמר ב

שלושת הפורעניות מקבילים לחורבן שלושת עמודי העולם

הקשר שבין שלושת החורבנות לשלושת עמודי העולם

הנה זה ברור, שאלו שלושת הדברים שכתבו לעיל, שייכים ומקושרים זה לזה, ונראה בס"ד היאך דברים אלו נוגעים לנו

ונראה לבאר, כי יש כאן בדקדוק סדר מסוים ומיוחד של שלושה פורעניות שבאים כנגד שלושת עמודי העולם, אשר נפגמו בשלושת העבירות החמורות ונבאר הדברים.

תנן בריש מסכת אבות, שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.

והרי מבואר כאן כי אלו שלושת הדברים, הינם היסודות והשרשים לכל עמידת העולם, והרי שהם גם השורשים של קיום כל התורה כולה, וכמבואר בחז"ל דאסתכל באורייתא וברא עלמא, והביאור הוא בשלושת הדברים האלו, מכוונים הם כנגד שלושת חלקי העבודה שיש לאדם לתקן עצמו בהם, כי יש חלק שבעבודה שהוא בין האדם לחבירו, [והוא כנגד גמ"ח], ויש חלק שני שבעבודה שהוא בין האדם לעצמו [שהוא כנגד

התורה], ויש את החלק השלישי של העבודה שהוא בין האדם לקב"ה [והוא כנגד העבודה אליו יתברך].

וכמבואר בדברי הגר"א, (א"א דברים ל"ב ה', ומעין זה כ' גם בריש ישעיה, ובמשלי ב), 'שחת לו לא בניו מומם', כ' הגר"א [בתוך דבריו], וז"ל, 'ודע שג' ראשי העבירות ע"ז ג"ע ושפ"ד, הם היפך ג' דברים שהעולם עומד עליהם על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, והם ג' שלימות בינו לבין נפשו הוא תורה, כמ"ש מעיקרא כי עביד אינש אדעתא דנפשיה קא עביד, ועבודה הוא בינו לבין המקום, וג"ח הוא בינו לבין הבריות, וכן בטומאה, ג"ע הוא בינו לבין נפשו, שנאמר נואף חסר לב משחית נפשו, ע"ז בינו לבין המקום, שפי"ד בינו לבין חבריו, וכן בקדושה, (ב"ק ל.) הרוצה למהוי חסידא יקיים מילי דאבות הוא מדות טובות שלימות נפש, ואמרי לה מילי דברכות הוא בינו לבין קונו, ואמרי לה מילי דנזיקין הוא בינו לבין חבריו וכו', עיי"ש.

וכ"כ המהרש"א (ב"ק ל.), אהא דאיתא האי מאן דבעי למיהוי חסידא, 'אמר ר' יהודה - יקיים מילי דנזיקין, [ומבאר כי הוא כנגד בין אדם לחבירו], ורבא אמר לקיים מילי דאבות [בין אדם לעצמו בתיקון מידותיו], ואמרי לה דלקיים מילי דברכות [בין אדם למקום].

וכ"כ כתב המהרש"א (עירובין ס"ה): אהא דאיתא שבשלושה דברים האדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו, וכ' המהרש"א, וז"ל, 'לפי שהמדות נחלקים בכלל לג' חלקים והם טוב לשמים וטוב לבריות וטוב לעצמו, כדאמרי' פרק אחד דיני ממונות, וכן בהיפך לרעה, וז"ש בכיסו - שהוא נושא ונותן באמונה עם הבריות דהיינו שהוא ניכר בכיסו טוב לבריות, וכן בהיפך רע לבריות, ובכוסו - שמיושב בינו ה"ז טוב לעצמו, לא כאותן שאומרים עליהן למי אוי למי אבוי וגו', ובכעסו - שאם אינו כועס הוא טוב לשמים, אבל כל הכועס אמרו בו כאלו עובד ע"ז דהיינו רע לשמים וכו', עיי"ש, (וכן חזר על יסוד זה, בעוד מקומות, עיין שבת, ועוד).

ונראה לבאר שלושה ימים אלו ח' ט' י' טבת, שהם כנגד הנך שלושה עמודי עולם של תורה ועבודה וגמ"ח.

ונראה כי בח' בטבת, כנגד בחינת תורה שבו, היה חורבן התורה בזה שתירגמו אותה ליוונית [וכנ"ל שלא יכלה להתרגם כל צרכה].

ובט' בו, בחינת גמ"ח שזה בין אדם לחבירו, שהיה בו חורבן במיתת עזרא שפסקה נבואה שכל עניין הנביא הוא לצורך כלל ישראל ולתועלתם, להעמידם על הדרך הישרה.

ובעשרה בטבת, בחינת עבודה שבו היה חורבן של עמוד העבודה, שאז התחיל המצור על ירושלים והמקדש שבו עובדים אותו יתברך, ואז התחיל החורבן כמבואר.

סדר הפורעניות

ונראה גם כי הסדר בג' פורעניות אלו אינו בכדי, כי החושך הראשון שירד לעולם בתרגום התורה, ממנו השתלשל שאר החורבנות, כי בשמונה בו, ירד החושך מחמת עצם חורבן התורה בעצמה, וממילא נתגלגל מזה שבתשעה בו ירד החושך מצד חכמי התורה ומקבליה שמשפיעים לעולם, שהוא פטירת עזרא והצדיקים, וכנ"ל, כי זהו השלב השני בחשכות התורה.

והשלב השלישי בחשכות התורה, הוא חורבן ביהמ"ק, אשר התחלתה היתה בעשירי בטבת שבו התחיל החורבן של עמוד העבודה, שכל כולו אינו תלוי אלא באורה של התורה¹⁵, וחורבן המקדש הוא גם חשיכה לעולם, כי הביהמ"ק נקרא אורו של עולם, כדאיתא בריש בבא בתרא (ד.), 'שאמר ליה בבא בן בוטא להורדוס אתה החשכת אורו של עולם ילך ויעסוק באורו של

15. כפי שאומרים גם בסוף שמו"ע 'יה"ר שיבנה ביהמ"ק ותן חלקינו בתורתך', וכפי שהארכנו ע"ז בקונטרס על בין המצרים, להוכיח דהא בהא תליא.

עולם, ועיין רש"י בריש פסחים, שאור נקרא 'מעטה הוד לבוש', שממנו נברא ביהמ"ק.

ג' הפורעניות באו כנגד שורש שלושת החטאים החמורים

ואלו השלושה שביארנו, שחורבנו נגרם ע"י שעברו שלושת העבירות החמורות שהם ג"ע ע"ז ושפי"ד, והנה עפי"ז מובן אמאי שלושת העבירות האלו הינם ביהרג ואל יעבור, מכיון שעצם מהותם של חטאים אלו, סותרים את שלושת עמודי העולם, (וכנתבאר לעיל בדברי הגר"א, וכן ביאר המהר"ל בדרך חיים באבות שם), ומשו"ה צריך לעשות כל טצדקי לא להרוס העולם ואפילו אם יהרג, והנה שלושת העבירות האלו הם אלו שהחריבו את המקדש שמשם מתקיים העולם, וכמבואר ביומא (ט:), שביהמ"ק הראשון נחרב מפני מפני שהיו בו ג' עבירות, ונראה כי במדה כנגד מדה הענישם ה' בשלושת הפורעניות האלו וכפי שנבאר.

נראה כי ג' עבירות אלו, שהם שורש החטאים שגרמו לעונש שקבלו באותם הימים, כי ביום ח' בטבת שתרגמו את התורה ליוניית, זה עומד כנגד חטא גלוי עריות¹⁶, כי מה שאמרו חז"ל 'בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין', הוא כנגד היצה"ר דעריות, אשר עניינה לתבל ולתת טעם בתורה, וחדוותא דשמעתתא, וממילא עי"ז מתבטל יצרא דעריות, וכיון שנתבטל כח התורה בטהרתה ממילא חזר לישראל יצרא דעריות במלוא עוזו ותקפו ללא כח התורה שתעמוד כנגדה, וזה גרם ממילא שיפסידו עמוד התורה.

וביום התשיעי בו, שבו נפטר עזרא הסופר הוא כנגד חטא שפיכות דמים, דהנה שפיכות דמים גורם שיסתלק השכינה מישראל, וכמו שאמרו חז"ל¹⁷, והשראת השכינה היא על הנביאים שמתנבאין בשמו, ואם השכינה

16. כפי שנתבאר בקונטרס על שובבי"ם.

17. יומא (פ"ה.).

מסתלק מחמת שפי"ד, ממילא אין כאן גם נביאים, והיינו שמת עזרא הסופר שהוא מלאכי שהיה הנביא האחרון, (כמבואר במגילה ט"ו. שמלאכי זה עזרא), [וגם אליבא אלו, שאמרו שאותו האיש נולד בו, הרי על ידו ג"כ נגרם המון שפי"ד של ישראל, ותחילת מכה זו היתה בט' בו, ועי'].

וחורבן ביהמ"ק שאירע בעשירי בו, הוא כנגד מה שעבדו ע"ז, עבודה כנגד עבודה, דכיון שעבדו ע"ז הפסידו את העבודה בבית המקדש.

והנה יש בדרגת הנשמה שבאדם, יש ה' דרגות, נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה, והדרגה הגבוהה ביותר היינו דרגת יחידה, ונראה דג' בחי' אלו כולם הם בדרגת יחידה.

ובבחינת תורה, שהתורה שייכת רק לעם ישראל, שהם יחידה, שזה מה שאמרו אתם קרויים אדם, וכן החטא של שפי"ד, הוא כנגד דרגת יחידה, וכדאיתא במכילתא פר' יתרו, שלא תרצח הוא כנגד אני ה' אלקיך, וכן בבחי' עבודה הוא בדרגת יחידה, שבחינה זו שורה בביהמ"ק.

ועי' מש"כ לבאר הא דסוטה (ל"ב:), אמר רבי יוחנן משום רשב"י¹⁸ מפני מה תקנו תפלה בלחש כדי שלא לבייש את עוברי עבירה, שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה, ומקשה שם הגמ' ממה שהתורה חייבה להביא שעירה לחטאת בע"ז, והרי ניכר לכל שזה נקבה הבאת לחטאת, ואין כאן תקנה לעוברי עבירה, ומתרצת הגמ' התם ניכסיף וניזיל כי היכי דנכפר ליה, ופרש"י, וז"ל, הטיל עליו הכתוב שיתבייש שתהא לו כפרה מעונש גדול כזה, ע"כ.

18. הגיר' לפנינו היא ר' שמעון בר יוחי, אך לכאור' הוא טעות, וצ"ל ר"ש בן יהוצדק, שהיה רביה דר' יוחנן, וכמו שמצינו בכמה מקומות שאמר ר' יוחנן בשמיה, ואפשר דבכל מקום דאיתא א"ר יוחנן א"ר שמעון בר יוחאי, בעצם צ"ל ר"ש בן יהוצדק, אבל היה כתוב רשב"י, וטעו המדפיסים וחשבו שרשב"י היינו ר"ש בר יוחאי, ועיין מש"כ בזה במקום אחר, ואכ"מ.

ובביאור הדבר נראה, דהנה מצינו שיש חמשה שמות לאדם, (עי' מש"כ הגר"א במשלי ח' ד'), שהם אנוש, בן אדם, גבר, איש, אדם, כנגד נרנח"י, והנה דרגת אדם הוא הדרגה העליונה, וא"כ לפי סדר נרנח"י הינו בחינת יחידה, והנה מצינו שיש חמשה תשלומים, נזק צער רפוי שבת בושת, [ועי' מש"כ מהרח"ו שהן כנגד נרנח"י], וא"כ נחשב בושת כנגד יחידה, וא"כ מי שחטא בע"ז שפוגע ביחידה¹⁹, וממילא פוגם בבחינת אדם שהוא יחידה, והתיקון שלו הוא דווקא בבושת בחינת יחידה, ודו"ק.

19. עי' מש"כ בליקוטי נ"י פרשת כי תצא תש"פ, (פרפ').

מאמר ג

שלושת ימי השיכה הוא ריבוי השקר בעולם ותיקונו בעמל תושבע"פ

התגברות השקר בעולם בשלושת הפורעניות האלו

אור זה אמת, וחושך זה שקר.

פירוש כשזה אמת יש אור, ואילו כשיש שקר אז הוא חושך, וכל שלושת הדברים האלו של שלושת הימים שהביאו חושך לעולם, כולם מבוססים הם על שקר, וממילא הוו שלושת ימי חושך.

ח' טבת, שבו תורגמה התורה ליונית, והנה התורה היא בטהרתה רק כשהיא בלשון הקודש, וכמו שמצינו שהתורה נקראת שם ה', וכמו שכ' הרמב"ן בהקדמה לפירושו עה"ת, (ועי' ברכות כ"א., כי שם ה' אקרא, ועיין מהרש"א שם, ועי' מש"כ הגר"א בביאור יודעי שמך, עי' אמ"נ י"א:), והוא בשמותיו יתברך על ידי צירופי אותיותיה, וא"כ כשמתרגמים אותה אז הוא הורס את התורה לגמרי, וחוזן מזה שהתורה יש כל מיני מובנים איך שנכתב עם כל מיני פרטים ופרטי פרטים, וכן הי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, וכשמתרגם נאבדים כל הדיוקים האלו, וא"כ אין התורה מובנת כמו שהיא צריכה להיות, וזה השקר הגדול ביותר, [והא שמשוה רבינו תרגם התורה לשבעים לשון היה על פי ה', ולכאו' י"ל דוקא לשבעים דהרי יש ע' פנים לתורה, ובכל לשון ולשון מתבטא התורה אחרת, וכפי שהיה צריך להיות].

חושך - זה יון, היאך מחשיכים הם עיניהם של ישראל

וכבר דרשו חז"ל על תחילת התורה, שנרמז שם על ארבעת הגלויות, דכת' 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום וגו', ודרשו שחושך הוא כנגד מלכות יון, שהחשיכה את עיניהם של ישראל כי זה היה כל טומאתם של יון להחשיך את האור, ושיא טומאתם היתה בזה שלקחו את התורה אשר כולה אור, והחשיכו את מאורותיה²⁰.

ילמד בנו יונית בשעה שאינו מהיום ואינו מהלילה דהוא חושך בעצם

וכן יש לבאר, הא דאיתא במנחות (צ"ט:), שאלו את ר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו חכמת יונית אמר להם ילמדנו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יומם ולילה, ע"כ, וצריך להבין מהו הביטוי הזה שצריך למצוא זמן שאינו יום ואינו לילה, ומדוע לא אמר לו שזה ביטול תורה ותו לא, ועוד שמא הוא צריך לחכמה זו, ואיזו תשובה היא זו.

אלא נראה שרמז לו כאן דבר עמוק, בטעם שאסור ללמוד חכמה יונית, והוא מאחר והחכמה הזו היא חושך בעצם, אשר אינה שייכת למערכת היום והלילה כלל, וזהו שהוא נתכוין לומר לו בשעה שהוא לא יום ולא לילה, כי החושך הזה אשר מחשיך את כל המציאות האמתית שהעולם צריך לגלות, חושך זה טמון בחכמת יון, ודו"ק²¹.

---

²⁰ ויש לבאר בזה גם את נפילתו של אחר, שעם כל גדלותו העצומה בתורה עד שהיה חבר לר"ע, אך מגלים לנו חז"ל כי מאחר שזמר יוני לא פסק מפיו, וזמר יוני הוא היפך הגמור של תורה, ממילא כל תורתו לא היתה אלא סמא דמותא.

²¹ וחושך זה שימש במצרים, במכת חושך, כמו שהאור של ליל פסח, לא היה אור של השמש, אלא מאור הגנוז מששת ימי בראשית, הא בהא תליא, שהרי גם הלילה הוא גם שייך לאור, אלא שהוא ההעדר האור, ואין זה בריאת החושך הראשון שהוזכר בתורה, שהוא חושך מצד עצמו שנברא כשעדיין לא היה שמש וירח, וכשה' גנז את האור נראה שהוא גנז גם את החושך של ששת ימי בראשית.

אותו האיש השתית דת שקר וכל מציאותו שקר

וכן, לפי הך גיר' שלידת אותו האיש אירע בט' בטבת היה, הוא יסוד הכפלת השיטה של השקר בעולם כולו, שהצליח אותו פגר לשקר את העולם כולו בהבליו ודמיונותיו, וכדאיתא בחז"ל היאך כל לידתו היתה גם מכח שקר גדול, עיי' המעשה בשבת (ק"ד:),²² בן סטדא בן פנדירא הוא,

22. הנה יש בלבול גדול מי היה אותו האיש שהוזכר בחז"ל, שכפי הנראה יש כאן שנים שאפשר להתבלבל ביניהם וכמו שכתבו תוס' בשבת (ק"ד ב' ד"ה בן סטדא) וז"ל: אומר ר"ת דאין זה ישו הנוצרי, דהא בן סטדא דאמרינן הכא דהוה בימי פפוס בן יהודה דהוה בימי רבי עקיבא כדמוכח בפרק בתרא דברכות (דף סא:); וישו היה בימי יהושע בן פרחיה כדמוכח פרק בתרא דסוטה (דף מז.) ולא כרבי יהושע בן פרחיה שדחה לישו הנוצרי בשתי ידים ור' יהושע הוה קדים טובא לרבי עקיבא. עכ"ל. ואף שראיתי מובא (כאילו בשם החת"ס), שהוא אותו תלמיד שהוזכר בסוטה (מ"ז.), דאיתא שם שהיה תלמידו של ר' יהושע בן פרחיה, אכן נראה שזה אינו ואף שגם הוא היה מסית וכו', אבל מ"מ נראה שאין לטעות באותו האיש שהוא היה בזמן החורבן קצת לפני או אחרי, וכמו שיתבאר, אבל ר' יהושע בן פרחיה היה לפחות כמאתיים שנה לפני החורבן, שהיה דור שלישי לזוגות, (עיי' ריש מסכת אבות), וזה היה בתחילת בית שני, ובכלל לפני שהרומאים הגיעו לא"י. וכמו שכתבו התוס'.

אכן לגבי אותו האיש, בזמן החורבן היה שתי עובדות, אחד לפני החורבן (בתוך מ' שנה), ואחד אחר החורבן, והנה זה שהיה לפני החורבן, הוא זה שנהרג בבי"ד והוא היה מקורב לרומאים, כמבואר בסנהדרין, דמש"ה נהרג בערב פסח אף בדרך כלל אין בי"ד ממייתין ערב שבת ויו"ט, עיי"ש, ונהרג תוך מ' שנה לפני החורבן, עיי' תוס' בסנהדרין שבשבילו חזרו בי"ד ללשכת הגזית כדי לדונו.

אכן זה שנהרג בבי"ד, אין הוא התלוי כמו שהנוצרים מציירים, שהרי אין בי"ד הורגין בתליה, ואפילו הנתלין אחר שנהרגו, תולין אותן רק רגע כמימריה, שקושרין ומתירין כמבואר בסנהדרין, וג"כ אופן התליה שתי ידי זה על זה דלא כמו הציור של התלוי.

אכן היה מסית אחר שנהרג על פי הרומאים, (וכנראה חשדוהו כמורד במלכותו), וזה לכאוף היה בזמן אדריינוס ש"ט, והיה כחמשים ושתים שנה אחר החרבן.

ומסית זה הוא הממזר, ועל אימו אמרו שהבעל היה פפוס, ואשת פפוס מרים היא שזינתה, והנה פפוס (הבעל), היה יחד עם ר' עקיבא בבית הסוהר, והיה מהורגי לוד, (עיי' תענית י"ח:), וכנראה נהרג גם באותו פרק, וא"כ מסתבר שגם הממזר התלוי היה באותו זמן או קצת אחר כן.

ובאמת הרומאים שהיו אכזרים ביותר, נהגו להרוג ע"י תליה, שהיו תולים האדם על עץ בפישוט ידים ורגלים, וכך היו משאירים אותו תלוי עד שמת מתוך יסורים, כשהגוף מושלך כלפי מטה ומפרק העצמות, וכן היה תלוי כמה ימים עד שמת, והנה אדום (שזה רומי, עיי' ליקוטי נ"י פר' וישלח תשפ"ב, מש"כ בזה), עבודתם בעץ, עיי' מש"כ הגר"א בביאור הא דכתיב 'עץ ואבן' וגם הנוצרים עבודתם בעץ, וזה הפסל שלהם.

והנה מה שהספירה שלהם מתחיל 68 שנה לפני החורבן, וכאילו שזה מזמן שהממזר נולד, ולכאוף אין

אמר רב חסדא בעל סטדא בועל פנדירא, בעל פפוס בן יהודה הוא, אלא אמו סטדא, אמו מרים מגדלא שער נשיא הואי, אלא כדאמרי בפומבדיתא סתת דא מבעלה, ע"כ, וכ"ה בסנהדרין (ס"ז. וע"ע בברכות ס"א.; ובגיטין צ.), ונראה שזהו פפוס שנעל את אשתו בביתו, ועי' בהערה.

שקר יון גרמה לסילוק הנבואה מישראל במיתת עזרא הסופר

ומיתת עזרא הסופר שפסקה נבואה מישראל, שהרי אמרו חז"ל (מגילה ט"ז.) שעזרא הוא מלאכי, ובזמנו נפסקה הנבואה מישראל, וכלשון המדרש דתניא משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה נבואה מישראל, מכאן ואילך הט אזנך ושמע דברי חכמים (משלי כ"ב י"ז), ועוד יש לצרף לכך את זה שבעצם מיתת עזרא קמה ונצבה חזרה מלכותם של יון, כמובא במדרש סדר עולם, דבשנה שמלך אלכסנדר [שהוא כבש את העולם מכח מלכות יון], מת הנביא האחרון, והרי שמיתת עזרא הוא נדבך נוסף בכח השקר של יון.

וכל המושג של נבואה הוא שיודעים האמת בטהרתה במאה אחוז, ואין בה שום ספק, ואינו דבר שאולי כן אולי לא, הרי שיש בזה גלוי מלכותו יתברך בעולמו, (וכמו שכ' הרמב"ן סו"פ בא).

זה התלוי, דאין מסתבר שהוא נולד אז, ולכאוף אם מונים מלידת מסית, כנראה שזה משנה שנולד זה שנהרג בבי"ד, אכן כל זה הוא לפי טעותם, דהא למעשה לא התחילו למנות שנותיהם, רק משנה 526 (כמדומני) שאז האפיפיור שלהם החליט שהם צריכים למנות משנותיו, והחליט אז שהם נמצאים 525 שנים, משנולד אותו האיש שלהם, ורק התחילו בשנה אחר כן למנות 526, אכן אם נתבונן בדבר נראה, שגם מספרם הוא בעצם משנת לידת ר' עקיבא, שהרי ר"ע נהרג נ"ב שנה אחר החורבן, (וכמבואר בירושלמי שחורבן ביתר היה נ"ב שנה אחר חורבן ירושלים, ור"ע עדיין היה חי באותו עת, כמבואר בגיטין, ועוד), והחורבן היה בשנת ס"ח שלהם, וס"ח ונ"ב הוא ק"כ, והרי ר"ע היה בן מאה ועשרים כשנהרג, ואז וודאי שנולד בשנת 08 שלהם, ודו"ק.

ולכאוף ההשגחה העליונה סדרה דלכאוף ר"ע הוא לעומת כח אדום, והנוצרי (ובפרט שהוא משמעון שהרג את שכם עי' מש"כ הר"ש מאוסטרופוליא הי"ד בפר' וישלח, ודו"ק).

וכן י"ל לגבי חורבן ביהמ"ק, שזה העדר האמת, דכשיש ביהמ"ק יש גילוי אור ושכינה, וכשיש הסתלקות השכינה יש חושך בעולם.

הפורענות נתגלגלה ע"י ששיקר צדקיהו בשבועתו

וכן יש להתבונן כי האופן שנתגלגל החורבן על פי טבע, היה על ידי שנבוכדנצר עשה מצור על ירושלים, והסיבה לזה היה משום שמרד בו צדקיהו המלך, כמבואר במלכים (ב' כ"ד), ולמרות שנבוכדנצר השביעו שלא ימרוד בו, כמבואר בדברי הימים (ב' ל"ו י"ג), בכל זאת הוא לא קבל את דברי הנביאים דוברי האמת, וכן הוא שיקר בשבועתו כמבואר בנדרים (ס"ה.), שנשבע לו שלא יגלה את מעשה אכילת הארנבת, והיינו ששיקר גרם לחורבן ביהמ"ק.

בביהמ"ק נתגלה אור האמת שבעומק לב כל אחד מישראל

וכן השתלשלות תחילת חורבן ביהמ"ק באותו היום, הוא מכח התעצמות השקר בעולם, והחשכת אור האמת מפניו, כי כל עניינו הוא הכרזת אור האמת בעולם, [א'תי מ'לבנון ת'בואי, ר"ת אמת, שהוא ביהמ"ק] וכפי שביאר הרב מפוניבז' זצ"ל את המעשה עם יוסף משיתא²³, כמובא במדרש

²³. שהובא במד"ר (תולדות פרשה ס"ה) בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה, אמרין ליה עול ומה דאת מפיק דיך, נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו אלא עול זמן תנינות ומה דאת מפיק דיך ולא קיבל עליו, א"ר פנחס נתנו לו מכס ג' שנים ולא קיבל עליו, אמר לא דיי שהכעסתי לאלקי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה, מה עשו לו נתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, היה מצווח ואומר ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי, ע"כ.

ועל דברי מדרש זה תמה, הרב מפוניבז' זצ"ל למה בפעם הראשונה נכנס יוסף משיתא לביהמ"ק בזריזות ולא בעצלתיים, וכשאמרו לו בפעם שניה שיכנס סירב למלאות רצון הרומיים, ומה גרם לו לשנות את השקפתו ודעתו לאחר שנטל את המנורה, הלא הכלל הוא עבר אדם עבירה קלה סופו לעבור עבירה חמורה, וכל שכן על אותה עבירה עצמה בודאי יעבור עליה עוד פעם, ואמר הרב מפוניבז' דבר נפלא, שההשפעה שאדם מקבל כשנכנס למקום קדוש משנה אותו כליל מן הקצה אל הקצה, וממילא כשנכנס יוסף משיתא בין כותלי בית המקדש מיד הושפע מרוח הקדושה ששורה שם, ונהפך לאדם אחר, הוא

בפר' תולדות, אהא דכת' 'וירח את ריח בגדיו' שהריח את הריח של יראת שמים, שיכול לצאת גם מפושעי ישראל שהם יוסף משיתא, שכיון שנכנס לביהמ"ק כבר האיר בו אור האמת.

חטאם בביזוי החכמים ותורתם היו גם בהשפעת שקר יון

וגם החטאים שהיו לישראל באותו הזמן, שמאסו את האמת, וכמבואר בשבת (ק"ט:), מפני מה חרבה ירושלים מפני שביזו בה תלמידי חכמים, והפסוק אומר והיו מלעיבים במלאכי אלקים וכו' עיי"ש, בגמ' כי על זה נאמר 'אין מרפא' כי אין רפואה למכתו לאלו שמבזים תלמיד חכמים²⁴, כי החכמים הם דוברי האמת של אלוקי אמת [ויש לרמוז דבר זה גם בהא דמבואר בכוונות בכמה מקומות כי אהי"ה כפול אהי"ה הוא גמטריא אמ"ת, שזה מורה לנו כי הוא גילוי השכינה בעולם, כפי שנתגלה ה' למשה במצרים בשם הזה].

ויגע בכף ירכו גמטריא חנוכ"ה ופורי"ם שישם אחיזתו

וכן נראה שכל אחיזתו של עשיו ושל השקר שלהם, אינו אלא בדינים דרבנן, ושם יש אחיזה לשקר, וכן כל השקרנים לדורותיהם תפסו בעיקר דינים דרבנן, ובביאור התורה שהוא על פי חכמים, וזה נרמז במה ששרו של עשיו נגע ליעקב בכף ירכו.

ויש בזה רמז נחמד מזקני הגרי"ח זאנענפעלד זצ"ל, אהא דכת' 'ויגע בכף ירכו', ששרו של עשיו נגע ליעקב שם, ואמר כי ויג"ע בגימ' חנוכ"ה, כ"ף ירכ"ו בגימ' פורי"ם, והנה יסוד ימים טובים אלו הם דרבנן.

כבר לא היה אותו יוסף משיתא שהיה מקודם, רוח של קדושה אחזה בו עד שהגיע לדרגה גבוהה של מסירות נפש על קידוש השם, וזכה לחיי עולם הבא.

הרי רואים שכח האמת שמושפע על ישראל, הוא מכח בית המקדש.

24. ועיין מש"כ בפ"ג דכלה רבתי בביאור הא דאין רפואה למכתו דהכוונה דאפילו לעת"ל לא יהיה לו רפואה וכפי שיתבאר בעז"ה במאמר שובבי"ם, עיי"ש, עניין הרפואה מהחטא שנמנע מהנחש וכו'.

אפילו רפיון מועט ביותר בתורה יכול להביא החורבן

והנה עי' נדרים (פ"א.), דבר זה נשאל לחכמים וכו' על מה אבדה הארץ וכו' עד שבא הקב"ה ואמר להם על עזבם את תורתך, שלא ברכו בתורה תחילה, ע"כ, ועי' מה שביאר שם הר"ן בשם רבינו יונה, וז"ל, שוודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפרשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחלה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ, שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו לא הלכו בה כלומר בכונתה ולשמה, אלו דברי הרב החסיד ז"ל, והם נאים ראויין למי שאמר, ע"כ, וע"ע מש"כ בשם אאמו"ר זצ"ל²⁵, שאף שברכו, מ"מ הלימוד שלהם לא היה לצמאם, והרי התורה נמשלה למים, ועל מים אין מברכים רק אם שותה אותן לצמאו, ולכאו' היינו חטא ביטול תורה באיכות, והנה היינו שהיו מרפים עצמם מדברי תורה, ואע"ג שהרפיון היה כל כך מועט שהם עצמם [המלאכים²⁶, והנביאים, והחכמים], לא שמו ליבם לכך, ורק הקב"ה בעצמו, מ"מ אפילו רפיון כזה מועט גרם את החורבן הנורא.

בניהו בן יהודע תיקן יום זה ע"י עמל התורה שבע"פ

וא"כ התיקון בעשרה בטבת, צריך להיות לימוד בלא שום רפיון, ולכאו' היינו דכת' על בניהו בן יהודע (דברי הימים א' י"א כ"ב), בניהו בן יהודע בן איש חיל רב פעלים מן קבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג, ובתרגום שם (שהוא תרגום ר' יוסף), יומא חדא דחקת רגליה בחדרונא דמית ונחת לשילוח, ותבר גזיזא דברדא,

25. הובא במאמרי בין המצרים ואלול.

26. על גיר' הטור או"ח ס"ל מ"ו.

וטבל וסליק, ותנא ספרא דבי רב הוא ספרא דאורייתא כהניא, ביומא זוטא דסיתוא, בעשרא יומין בירחא דטבת, ע"כ, תרגום - 'יום אחד נדחק בניהו בן יהוידע ברגליו ונגע באיזה שרץ מת [או דחקהו בחדר של מת], והוא ירד לשילוח ושבר את הברד שהיה עליו וירד וטבל, ועלה ולמד את ספרא דבי רב שהוא הספר שמורה לכהנים, זה היה ביום הקטן של הסתיו בעשירי בחודש טבת, [ועי' ברכות (י"ח:), דהובא שם מחלו' האם שבר הקרח וטבל או ששנה סיפרא דבי רב].

והרי שאותו היום הוקדש עבורו לעיון ועמל התורה בכל כוחו ונפשו כפשוטו ממש²⁷, ולכאו' שזה התיקון של יום זה בעצם, ואף שבניהו היה לפני זמן החורבן ובתחילת בית ראשון, מ"מ זה המהות של היום.

מעשה דהלל שכיסה אותו השלג מן השמים, שייד לאותו היום

ועוד נראה לבאר, שתיקון יום זה הוא דוקא על ידי עמל התורה, על פי הא דאיתא ביומא (ל"ה:), אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיק, חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס, עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון, אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה וירד עליו שלג מן השמים כשעלה עמוד השחר, אמר לו שמעיה לאבטליון אבטליון אחי בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום המעונן הוא הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג, פרקוהו והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה, אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת, ע"כ.

27. [ועי' בשערוה"ק תיקון כ', בתיקון למי שבא על הגויה, מה שביאר בסוד המעשה עם בניהו ששבר את השלג והכה את הארי, ואכמ"ל].

והרי שהגמ' מדגישה שמעשה זה היה בתקופת טבת, ואולי יש לפרש כי זה היה בליל התקופה שהיה ליל חגם, שעשו ממנו עבודה זרה כנזכר, [ואף שהיה לפני חורבן בית שני], וכנגד זה עמד הלל במסירות נפש, אף כנגד שלג, כדי לעמול בתורה, ולשבור גופו ולהמית עצמו על התורה, שזה גופא הוא התיקון, ודו"ק.

שלג מן השמים, למעט השלג הלא טוב

והנה צריך לדקדק בדברי הגמ' מדוע נקטה הלשון 'שלג - מן השמים', ונראה שהוא על לשון המקרא שנאמר בישעיה, כי כאשר ירד הגשם והשלג מן שמים.

ובביאור הדבר נראה דבאו לדקדק דהשלג היה שלג טוב, כי יש שלג שאינו טוב, וכמבואר בחגיגה (י"ב:), מכון [הרקיע שנקרא מכון], שבו אוצרות שלג וכו', וקחשיב שם ז' דברים, שהם אוצרות של פורענות לייסר בהן את הבריות, כמש"כ שם רש"י, שנאמר 'פתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו', ומשמע דאיכא אוצר שאינו טוב, ומקשה הגמ' והרי הם נמצאים בארץ, ומתנרץ כי דוד ביקש עליהם רחמים והורידן לארץ, דכתיב הללו את ה' מן הארץ וכו' שלג וכו', ועיין הגהות הב"ח ומהרש"א שם, דיש עוד גיר' פתח ה' אוצרו ויוציא כלי נוהו וכו', עיי"ש.

ועי' בתוס' שם, וז"ל, אוצרות שלג - יש ממנו שמוכן לפורענות ויש לטובה, כדאמרינן בתענית (ג:) טבא תלגא לטורי כחמשה מטרי לארעא, וכן כתיב כי כאשר ירד הגשם והשלג וכו' כי אם הרוה את הארץ וגו', דוד ביקש והורידן לארץ, הקשה הרב ר' אלחנן הא כתיב כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים, ותירץ דכיון שמן העננים יורד נראות כיוורד מן השמים, ועוד י"ל דלא הוריד רק המוכנים לפורענות אבל המרוים את הארץ נשארם למעלה, ע"כ.

והרי שנחלקו שני התירוצים של התוס' אי יש שלג רק לפורענות, או שיש שלג גם לטובה, וצ"ל דפליגי במש"כ התוס' לפני"ז האם יש שלג שהוא מוכן לפורענות, ויש לטובה או לא, ואפשר שזה הביאור בגמ' דלגיר' דידן יש ב' מיני שלג, יש שלג לפורענות ויש שלג לטובה, אך לגיר' השניה יש שלג רק לפורענות, ועיין.

והנה מבואר שהשלג טוב הוא דווקא מן השמים, וא"כ יש לומר דכאן בהלל השלג ירד 'מן השמים' דווקא והיינו השלג הטוב, [ואפשר דדווקא ע"י הלל נהפך לשלג מן השמים, ודו"ק²⁸].

[וצביאור הענין, עיין בליקוטי הש"ס לארז"ל (תענית ג:) על מה שאמרו שם 'יפה תלגא לטורא כמו ה' מטרא' דכתיב 'לשלג יאמר הוי ארץ', וז"ל כי השלג הוא גבורה, אש דצינה, שלפעמים טוב ולפעמים רע וכו' [ולכא' כתוס' הנ"ל], והמטרא הוא צו"א, ולכן ישנם ה' מיני מטרא כנגד הה' גבורות, [ולכא' לארץ היינו למלכות - נוק'], ותלגא לטורא היינו השלג כשהוא מושפע מצינה על האצות שהם נקראים 'ההרים', [ולכא' היינו שמגיע לצחינת הרים של ארץ, שזה צחינת המלכות], ולכא' היינו השלג הטוב שמגיע מן השמים, כנ"ל, שמי שצחינת הרים [צמדרגת האצות הקדושים], הוא טוב לו.

והנה ע"ע צפרע"ח ד"ד דתפילת ר"ה (ק"ת.), סוד ג' אלפין וכו' מג' פעמים א"ל והוא עיקרו של ס"ג צמילוי אלפין, שיש לו ג' אלפין, והיינו דהשל"ג גמטריא ג' פעמים אל"ף, שצא מס"ג, והיינו השלג הטוב כנ"ל, וא"כ יש לדייק דהיינו דקאמר של"ג מן השמי"ם, דהשמי"ם הוא צגמטריא ג' פעמים אל"ף, ועוד ס"ג ושל"ג ירד מהשמי"ם נשאר ס"ג, והיינו הטוב כמבואר, ועיין].

צום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים

יש לדקדק בלשון הפסוק שאמר בצום העשירי שיהיה לששון ולשמחה וכו' וקאמר דווקא 'לבית יהודה', והרי מצינו שמות רבים שנקראו בהם בני ישראל כגון 'אפרים' או 'בני ישראל' ועוד²⁹.

וכנראה שדווקא כאן, בתיקון על החורבן בא לרמוז שיהיה ע"י בית יהודה, ונראה שזה הישיבות ומקומות התורה שנקראים בית יהודה, שע"י הישיבות ולימודם בתורה, דווקא שם, יתהפכו הימים האלו לששון ולשמחה ולימים טובים.

ונראה דהשם 'יהודה', מורה על בחינת הבני תורה, שהם בישיבות ובמקומות התורה, וכמו שמצינו שיהודה היה הראש ישיבה, וכדכת' 'ואת יהודה שלח לפניו', ופרש"י להקים שם ישיבה³⁰.

התיקון הסופי יהיה שהצום יהפך ללשון ושמחה ע"י האמת

והא שהתיקון יהיה דוקא ע"י התורה והישיבות, מבואר כי הבטחת הנבואה על לעת"ל שאנו מצפים שתתקיים במהרה, שיהפך לששון ולשמחה, הוא תלוי בתנאי שנזכה שיחזרו האמת והשלום לשכון במחנינו, וכדכת' צום הרביעי יהפך לששון ולשמחה וסיפא דקרא 'והאמת והשלום אהבו'.

והנה עי' במהרש"א (ר"ה שם), וז"ל, דוק בסיפא דהאי קרא והאמת והשלום אהבו, ר"ל דלא יהיה לששון ולשמחה רק עד זמן שאמת ושלום

²⁹. ולכאור' ע' שמות, ועי'.

³⁰. ויש להעיר כי למרות שיששכר היה התלמיד חכם הגדול שבבני יעקב, או לוי שנאמר עליו תומיך ואוריך לאיש חסידך, אבל כנראה כמו שכבר נאמר שלהיות ראש ישיבה, צריך מישהו שיכול להגיד 'עבדך ערב את הנער', שידוע לקחת ערבות בעוה"ז ובעוה"ב על תלמידיו.

אהבו, אבל באין עמכם אמת ושלום תחזרו לצום דהיינו בבית שני בזמן החורבן, כמ"ש בפ"ק דיומא, בית שני שהיה בו תורה וגמ"ח, מפני מה חרב מפני שהיה בו שנאת חנם, וז"ש מסיפא דקרא בזמן שיש ביניכם שלום יהיה לששון ולשמחה, אין שלום דהיינו בחורבן בית שני שהיה בו שנאת חנם תחזרו לצום, ע"כ.

והרי שהנביא מדגיש כאן שהדבר הזה תלוי באמת ובשלום שישכנו יחדיו, והביאור כנ"ל כי כל החורבן בא מהעדר האמת.

והרי התורה היא האמת, והשלום היינו ע"י הת"ח, וכמו שאמרו תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, וזה האמת והשלום אהבו, שנזכה במהרה בימינו.

מאמר ד

עשרה בטבת הוא יום הדין ושורש כל החורבנות

החת"ס - עשרה בטבת הוא יום הדין בשמים האם בשנה הבאה יהיה חורבן

הנה יש להתבונן בחומרת יום זה של עשרה בטבת, שהוא גורלי לכלל ישראל כולו, לכל הפורעניות של כל השנה הבאה, מפני שבו דנים את העולם ואת ישראל, ואם נדע היאך לשוב בתשובה ראויה ביום הזה, ינתן לנו האפשרות להפוך את החושך של חודש זה של הצער והחורבן לששון ולשמחה.

והנה בדרשות החת"ס (לז' באדר), וז"ל, הטעם שקבעו תענית על המצור ההוא, הלא היתה ירושלים כמה פעמים במצור, בימי פרעה נכה וכדומה, רק הטעם הוא דמה שהיתה העיר בטרדת המצור שני שנים ומחצה זו מחמת שבאותו יום שסמך בבל למטה על ירושלים, כמו כן ישבו בית דין של מעלה אלו מיימינים אלו משמאילים עד שגברו המשמאילים ונחרב הבית.

והנה אין לך שנה שאין קללתה מרובה מחבירתה (סוטה מ"ט), וכל דור שלא נבנה בהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא פ"א הל' א'), נמצא שבכל שנה נתחדש חורבן חדש, וזהו בכל פעם כשמגיע אותו יום של

עשרה בטבת שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן בכל דור ודור יושבין בית דין של מעלה, וגזרין החורבן של כל שנה ושנה, ודבר זה מרומז קצת בספר הקרניים מאמר ו' על חודש טבת, עי' בפירושו הנקרא דן ידין בענין חודש טבת, ע"כ דבריו.

והרי שמחדש החת"ס כי מה שיחרב ביהמ"ק בט' באב כבר נפסק בשמים בעשרה בטבת, והמצור היה תחילת ביצוע פסק הדין, וכן בכל שנה ושנה יש דין בשמים האם באותו השנה ימשך החורבן או לא, יוצא שאין האבילות רק על המצור שהיה, אלא בעיקר כדי לבטל את הגז"ד העתידי של החורבן ביהמ"ק הנוגע לשנה הזו ממש.

זהו הטעם שדוחה שבת [להך מ"ד], ושחמור מכל התעניות

ובזה ביאר החת"ס, מש"כ האבודרהם³¹, שאם י' בטבת חל בשבת הרי זה דוחה שבת, ומשום דכת' בה 'בעצם היום הזה', ע"כ, ויש להוסיף שהוא משום שהוא דומיא דתענית חלום שכוחו יפה לבטל את החלום כאשר לנעורת, ודווקא באותו היום, כמבואר בשבת (י"א), כך התענית בי' בטבת כוחה יפה לבו ביום, ועי'.

ובזה יש להבין מה שהבאנו לעיל מדברי הגר"א בספר יצירה, כי חודש זה הוא קשה ביותר, ומבואר שזה מפני שעכשיו נידון על מה שיקרה בחודשים של תמוז ואב.

והנה לגבי משפט מצינו שיש בו שלושה חלקים, כמובא ברש"י עה"ת, (פר' תצוה לגבי חושן משפט), יש את החלק של בירור הטענות, ויש הדין עצמו, ואת גמר הדין, עיי"ש.

31. ועי' מש"כ לקמן בהערות.

והנה בחדשי תמוז ואב היה ההוצאה לפועל של הגזר דין שהיה בטבת, ומובן למה טבת יותר חמור, שהרי ההבדל של ענין לפני גזר דין לשל לאחר גז"ד, (עי' ר"ה י"ח:), ועי' נדה (ע:), בתוס' ד"ה כאן, שדנו מתי תשובה מתקבלת אחר גז"ד, ומתי לא.

אכן יש ללמוד מזה לא רק שהוא קשה יותר, אלא אדרבה שככל שהוא קשה כך התשובה בו יותר נצרכת כי החוזר בו בתשובה בכוחו לבטל את כל החורבן, ואת כל הפורעניות האחרות שלא יבואו עלינו, כי תשובה בכוחה לקרוע הגזר דין ודו"ק.

ועי' גם מש"כ ביערות דבש, וז"ל, 'וכיון שהותרה הרצועה מלמעלה לצור על עיר, כבר אח"כ היתה דרך כבושה לפני אויבי עמו לעשות כאשר זממו בעוה"ר', ע"כ.

ובזה אפשר לבאר הטעם שלמרות שכל התעניות שלנו, הם בעיקר על בית שני, שמכוחה אנו בגלות (ועיין בר"ה יח:), וא"כ מה עניין של צום עשרה בטבת שלכאוף שייך רק לבית ראשון, אכן מכיון שזהו זמן שורש הדין לכל המאורעות מובן, (ועיין מש"כ בזה לעיל במאמר א').

היה קשה היום כיום שנעשה בו העגל - משום שהוא השורש לחטא העגל שגרם לחורבן הבית

איתא בתנחומא (תזריע), וז"ל, טובה גדולה עשה לה לאותה גולה, כיצד בטבת היו ראויין לגלות מירושלים, שכן הוא אומר בן אדם כתוב לך את שם היום [את עצם היום] הזה וגו', מה עשה הקב"ה, אמר אם יוצאין עכשיו בצינה הן מתים, מה עשה להם המתין להם בקיץ והגלה אותם, ע"כ, והרי שהחורבן היה צריך להיות בחודש טבת, רק שה' ריחם על עם ישראל בגלל החורף ודחה אותו לחודש אב, ולפי הנזכר מבואר שפיר מפני שעשרה בטבת היה הגזר דין, ורק הביצוע נדחה לחודש אב.

וי"ל שזה גם עומק כוונת המסכת סופרים הנ"ל, שהיה קשה היום הזה כיום שנעשה בו העגל, שבאותו היום היה מונח השורש לאותו החטא שהיה בת"ב.

ועי' בשבת (י"ז.), במה שפסקו כב"ש לגבי י"ח דבר וכו', ואמרו שם נעצו חרב בבית המדרש אמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא, ואותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים, והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, ע"כ, ולכאו' צ"ב אמאי דוקא כיום שנעשה בו העגל, ואפשר שהוא מאותו הטעם, כי מחמת חטא העגל נגרמה שכחת התורה וכעין שהיה בחטא העגל.

ובביאור הענין הוא שכל ענין המחלוקת נתגלגל מכך שנתמעט לימוד התורה, וכמבואר בירושלמי (חגיגה ב' ב'), 'משרבו תלמידי ב"ש ותלמידי ב"ה ולא שימשו את רביהן כל צורכן, ורבו המחלוקת בישראל, ונחלקו לשתי כתות' ועיי"ש, ולפי זה יש לבאר אמאי אותו היום קשה כיום שנעשה בו העגל, כי ההכרעה שהיתה ביום הזה כשמאי לא היתה מחמת שנתברר שכן צריך להיות ההלכה, אלא מפני ההכרח שהיה מחלוקת, והמחלוקת גרמה שילכו בתר רוב, ומשום הכרעת ספק, אבל לא היה פסק משום וודאי, וזה נגרם מחמת המחלוקת, כנ"ל, ועי' רש"י שם, וז"ל, שהיה קשה לפי שהלל נשיא וענותן, ע"כ, ולכאו' המצב היה כעין שהיה במעשה עגל, שקמו נגד משה שהיה נשיא [מלך] וענותן, וגם שם נגרם משום מיעוט הלבבות בתורה, שלא שימשו כל צרכם, שלא פרשו כראוי יום ולילה עמו, עיי"ש, ודו"ק.

מאמר ה

מבעה זה כוחו של עשיו כנגד חודש טבת

נראה בס"ד לבאר היאך אנו צריכים בחודש הזה, להעמיד את כוחינו בתפילה כראוי בשביל לבטל את כוחו של עשיו שקיבל שליטה על החודש הזה, כנגד ישראל, מכח חרבו שנתן ה' ביזו ובכוחו להעניש את ישראל כדי לכפר עליהם.

ד' אבות נזיקין בין האדם לחבירו, כנגד ד' הפורעניות שה' משתמש בהם

תנן בריש מסכת בבא קמא, ארבעה אבות נזיקין השורר הבור המבעה וההבער, ועי' שם במהרש"א (ג:), כי מלבד דין הנזקין כפשוטם שישנם בין אדם לחבירו, כך ישנם את אותם הנזקים בין האדם לקב"ה שבהם ה' מעניש את בריותיו, והם גם באופן של ארבע פורעניות שחוזרים ע"ע בדברי התנ"ך והם, דבר, וחרב, ורעב, ואש, כמו שאומרים בנוסח התפילה ביום הדין, בפורעניות, איזו לחרב, ואיזו לרעב, ואיזו לדבר, [והנה מזיק אש שונה משאר הנזקין בזה, שהיא מכלה את הכל], עיי"ש.

פורענות חודש טבת כנגד פורענות ה'חרב'

ומעין זה שיש ד' מיני פורעניות, עי' בספר בית מועד³², (דרוש ט"ו לעשרה בטבת), וז"ל, וגם כדי להודיע שהפורענות לכפרה ולא לנקמה, הכריזו חז"ל

32. לר' מנחם ב"ר משה שנפטר בן ע"ז שנה בשנת שנ"ז מתקופת המהר"ל.

על סמך הכתוב להתענות ד' צומות שהן כפרה לד' פורעניות באו סדורות לסדר הפורעניות, באו לישראל חרב רעב דבר וחיה רעה, חרב כשבת נבוכדנצר על ירושלם וכו' וד' שפטים אלו היו רצועות הד' קליפות קשות להלקות ישראל, וכנגדן תקנו ד' צומות וכו', עיי"ש, הרי מבואר שענין עשרה בטבת הוא מכח הפורעניות של 'חרב'³³.

פורענות החרב עומדת כנגד האב נזיקין של 'מבעה'

והנה אחר שראינו כי חודש טבת הוא כנגד פורענות של החרב, נעמיק לראות כנגד איזה אב נזיקין עומד פורענות החרב.

והנה המהרש"א (ב"ק שם), סידר את האבות נזיקין המקבילין לפורעניות זה כנגד זה, והעמיד כנגד פורענות החרב את האב נזיקין של 'מבעה', ומקורו הוא מדברי הגמרא שהביאה שני פסוקים לבאר מהו 'מבעה', ושניהם עוסקים בענין חרבו של עשיו כנגד ישראל.

דהנה עיי"ש (ג):, שנחלקו רב ושמואל, היאך לפרש הא דתנן שיש מזיק שנקרא 'מבעה', שרב מפרשו על נזקי אדם ואילו שמואל מפרשו על נזקי שן, וכל אחד מהם מביא מקור מפסוק אחר לשיטתו, רב מוכיח מהא דכת' אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, שמבעה הוא לשון תפילה ואדם הוא מתפלל, ולשמואל מבעה זה שן דכת' איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו, ומקשה בגמ' מאי משמע, ומתרץ כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגלין מטמרוהי, ופרש"י איגליין - תרגומו של נבעו, אלמא נבעו לשון גילוי, הלכך אמר מבעה זה השן, דמבעה לשון מגולה הוא דהיינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה, ע"כ.

33. ויש לפרש כי זה הרמז בכך חזקיהו נעץ חרב בשער ביהמ"ד כמבואר בסנהדרין (צ"ד), כי תיקון החרב הוא מכח לימוד התורה, וכפי שיתבאר.

ומדקדק המהרש"א כי שני הפסוקים האלו נאמרו ביחס לפורענות עשיו על ישראל, הפסוק שרב מביא מדבר על כח ישראל להנצל מעשיו שזה יהיה מכח תפילתם, ולכן מבעה הוא מ'נזקי אדם' כי אדום נקרא על שם אדם כדכתיב 'ואתן אדם תחתיו' [וכמו שדרשו בסוף ברכות 'אל תקרי אדם אלא אדום'], ואילו שמואל מביא את הפסוק שמדבר על פורענותו של עשיו³⁴.

הלימוד לדין היאך להעמיד את ה'אדם' כנגד כוחו של 'אדום' מכח התפילה

ובזה הדברים תואמים להפליא עם יסוד הבית מועד, כי חודש טבת עומד כנגד חרבו של נבוכדנצר שהניף על ירושלים במצור, וגם מלמד אותנו מה מוטל עלינו בכדי לתקן את עניינו הרוחני של החודש, והוא התפילה והבקשה האמיתית היוצאת מהאדם, וזה בשביל לעמוד כנגד כוחו של אדום שבא לבטל את כח ה'אדם', שהם ישראל שנקראו אדם וכפי שדרשו חז"ל אתם קרויין אדם ואין עכו"ם קרויין אדם.

וכל מהותו של ה'אדם' הוא שהוא עומד ומתפלל וכידוע שמרומז באדם שכוחו להתפלל³⁵, והוא היאך שדרשוהו כי מבואר בספר יצירה איך נברא

34. וז"ל המהרש"א, ומבעה שהוא למר נזקי אדם הוא כחו של עשו, ע"ש אדום, כמ"ש ואתן אדם תחתיו גו', וכן למר נזקי שן הוא רמז לנזקי חרב כחו של עשו שנאמר בו על חרבך תחיה וגו', וע"כ הביאו תרוייהו מקראי דכתיבי גבי עשו והסתירו הדבר ברמז למר מבעה זה אדם, ומייתי קרא דכתיב בעשו אלי קורא משעיר וגו' דהיינו בגלות אדום שהוא כח החרב ואמר להנצל מן חרב של עשו אם תבעיון בעיו ע"י תפלה ובקשה כמ"ש הקול קול יעקב והידים וגו', וע"ש זה קראו מבעה ולמר זה השן הוא כחו של עשו שנמשל לחזיר היער דאין כחו אלא בשיניו שע"ז רמז בדניאל במראה חיה רביעית אכלה ומדקה ושארה ברגלה רפסה דהיינו שתהיה כחה על כל האומות לאכול ולכלות בשיניה, אך לגבי ישראל שהיא נקראת שארית לא תהיה כחה לכלותם בשיניה בכח הטומאה שלה ממקום שאינה מעלה גרה אלא שיהיה כחה על ישראל ברגלה רפסה ממקום שיש לה סימן טהרה שהוא מפרסת פרסה וע"ז נאמר בקום עלינו אדם וגו' ודרשו זה אדום, ומסיים ברוך ה' אשר לא נתננו טרף לשיניהם דהיינו שלא ניתן כחה על ישראל לאכול בשיניו מקום טומאה, וע"ז מייתי הכא קרא דגבי עשו נבעו מצפוניו, דהיינו נגלו שיניו שלא יהיה לו בהם כח לגבי ישראל, ע"כ.

35. עי' ליקוטי נ"י פר' תולדות פ"ב.

העולם באותיות א' ב', והנה השם אד"ם, יש בו חלק הגלוי שהוא אותיות אד"ם, אך יש בו גם חלק הנסתר של האותיות, והוא אל"ף דל"ת מ"ם, וכשניקה את האותיות הנסותרות שהם ל"ף ל"ת ס', נקבל את המילה 'מתפל"ל', וזהו מהותו של האדם, וכפי שנאמר במעשה בראשית 'ואד"ם אין לעבוד את האדמה', וביארו חז"ל (הובא ברש"י שם) דהיינו שאין אדם שיתפלל על הגשמים, והרי שזהו השם אד"ם שמכיר ומבקש מבוראו את צרכיו.

ומבואר בזה שעל ידי תפילה שזה מבעה, ננצל מהמבעה האחר שהוא שן, שהוא גורם לחורבן הגדול, והיינו שמבעה יש בו את שני האפשריות מצד אחד להיות המזיק שן ולגרום לחורבן, ומצד שני מבעה אדם המתפלל, ע"י נתגבר על המזיק שן, וי"ל שזה עיקר עבודתו של יום צום התענית הזה שזהו מטרתו של היום הזה.

לשמואל שמבעה זה שן כנגד ה'ארס שבין שיניו' שהוא החטא

וכן יש לפרש לשיטת שמואל דס"ל דמבעה זה 'שן', ונראה שגם זה בא לרמוז לפורענות של חודש טבת, כשנתבונן מהו מהותו של המזיק 'שן'.

הנה איתא בב"ק (כ"ג:), 'ארס נחש בין שיניו הוא עומד', ועי' ברכות (ל"ג.) 'אין הנחש ממית אלא החטא ממית' (עיי"ש, העובדא עם רחב"ד שהנחש לא יכל להזיקו).

ומבאר הגר"א (בביאורו לתיקו"ז, תיקון י"ט ל"ח ע"ד), בזה דקדוק נפלא, דהא שני הדברים הם שגרמו לבריאה כולה להכנס למצב של חטא, חד היה הנחש [הקדמוני שהסית את האשה], ואידך השטן, וכשניקה את המילים 'שט"ן נח"ש', ונוציא את האותיות ש"ן כנגד המזיק השן, נקבל את האותיות ח"ט [ח' מנח"ש וש' משט"ן], החטא נמצא בין השיניים [אות שי"ן ואות נו"ן של נחש ואות שי"ן ואות נו"ן של שטן] וזה מה שרמזו שם בגמרא

ארס נחש בין שיני"ו כי הכח הממית האמיתי הטמון בפה הנחש אינו אל מה שבין השיני"ם, והיינו האותיות ח"ט, והוא חטא האדם, עיי"ש³⁶.

ובזה נדע מהיכן אנו יכולים לקבל את הכח הנצרך בחודש הזה, שהוא כוחו של עשיו, אשר בו הוא רוצה להזיק לנו בשיניו, אבל אנו צריכים לדעת שאינו יכול לשלוט עלינו אם לא יהיה לנו את ה'ח"ט', ולכן צריך לידע היאך מתקנים את החטאים אשר נותנים לעשיו את כח השליטה על ישראל וביחוד בחודש הזה.

המדרש אוי מי יחיה משמו אל - וסלחת לעוני כי רב הוא

הנה איתא במדרש על נבואת בלעם, שאמר 'אוי מי יחיה משמו אל', הדא הוא דכתיב 'וסלחת לעוני כי רב הוא', ע"כ, ודברי המדרש פלא לכאן, ומבאר הרמ"ע מפאנו בספרו גלגולי נשמות את דברי המדרש פליאה האלו, כי מה שאמר בלעם 'אוי מי יחיה משמו אל - וסלחת לעוני כי רב הוא' רמוז כאן 'אוי מי יחיה משמו"ו א"ל' אותיות שמואל, אבל התשובה היא כי וסלחת לעוני כי 'רב' הוא כיון שהלכה כמו רב ממילא נותר לנו תקוה לחיים.

ומבאר שם הדברים, כלפי מחלו' בב"ק (ע"ה.), דפליגי רב ושמואל בדין המודה בקנס ואח"כ באו עדים, האם אע"ג דקיי"ל המודה בקנס פטור, אך כאן כיון שאיננו צריכים להודאתו, שהרי יש כאן עדים שיכולים לחייב אותו, ממילא הוא חייב, או שמא אעפ"כ הוא פטור, כיון שהוא הקדים והודה.

ומבאר הרמ"ע, כי הדברים אמורים גם כן כלפי מעלה כביכול, כי האדם אשר בא לשוב בתשובה שלימה לפני ה', ומודה ומתוודה על חטאיו, והנה

36. וכן ח"ט הוא גמטריא זבו"ב, ועי' בזה במאמר בשו"ב"ם (ובחודש אדר), על הטעם שהיצה"ר נמשל דווקא לזבוב שיושב על שתי מפתחי הלב וכו', וזה היצה"ר של ביטול תורה.

אח"כ בעת פטירתו באים מעשיו ואבריו וקורות ביתו, ומעידים עליו, (עי' תענית י"א.), ובשלמא אליבא דרב יש לו עתה אות חיים, וזוכה בדינו, כמו כל מודה בקנס שפטור, אך לשמואל שהוא חייב, א"כ מה יעשה אותו חוטא אשר אח"כ באים קורות ביתו וכו', ומעידים עליו מה שחטא, ואע"פ שחזר בתשובה והודה על חטאיו, מ"מ שוב איננו צריכים להודאתו, דהא מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, ועל זה דרש במדרש 'אוי מי יחיה', פירוש לעוה"ב, כי אפילו אם ישוב בתשובה ומודה ועוזב ירוחם, אבל 'משמ"ו א"ל', אם הלכה כשמואל שאם אח"כ באים עדים שהם מעשיו ואבריו ומעידים עליו חייב, יצא חייב בדין, ולכן קאמר 'וסלחת לעוני כי ר"ב הוא', שאנו מבקשים שיפסוק כרב שמודה בקנס אע"ג שאם אח"כ באו עדים, מ"מ פטור, וממילא יש את סליחת העוונות, עיי"ש.

וכעין ביאור הרמ"ע מפאנו י"ל גם במחלוקת רב ושמואל בדין מבעה כלפי עשרה בטבת

ונראה דאפשר לבאר הך מדרש גם בסוגייתנו על זה הדרך, כי לשמואל שאומר שמבעה הוא שן, פירוש שיש בכוחו להזיק לנו, א"כ זהו אמירת האוי של 'אוי מי יחיה משמואל"ל', מה נעשה היאך נעמוד כנגד כוחו של אותו המזיק של שן של עשיו, והתשובה הוא וסלחת לעוני כי רב הוא, והיינו שלפי שיטת רב שסבירא ליה שמבעה זה אדם והיינו שיש בכוחנו שנוכל להתפלל ממילא מכח הזה ינצל מחרבו של עשיו, והיינו שמכח הקול קול יעקב אין הידים ידי עשיו.

מאמר ו

כיצד להפוך את ימי החושך לימים של אור וכוונת הצירוף של חודש זה

בביאור סגולת חודש טבת שמתחיל בחנוכה, שבו ניתנת הכח לנו בעבודתינו באתערותא דלתתא לגלות מתוך החושך וההסתר דווקא את האור היותר עמוק הגנוז בתורה ובמצוות ובעבודת ה' כפי שנגלה בזמן אנשי כנה"ג.

כל החודש קשה ונרמז בזה שמזלו גדי כנגד פגם חטא העגל

הבאנו במאמר הקודם מהגר"א, שחודש טבת הוא חודש קשה מכל שלושת חדשי הפורענות שניתנו לעשיו, [המבוארים בזה"ק שהם אב ותמוז וטבת], וזה ענין שמזלו גדי שמרמז על חטא העגל, ונראה שזה נרמז גם בנוסח הסליחות, ושמלבד עצם הפורענות שהיה בעשרה בטבת, בנוסף יש בכל החודש כח פורענות כמו שאומרים בסליחה המתחלת 'אזכרה מצוק', 'בשלושה מכות בחודש הזה הכני וכו'', ומשמע שהחודש עצמו הוא קשה.

ונראה לבאר הטעם בזה, שמזלו של החודש הוא מזל גדי שמרמז על עשיית העגל, ואע"ג דגדי ממשפחת העזים, ועגל הוא בקר, מ"מ גדי הוא שם נרדף לכל בהמה שבשרה רך, [כמבואר ברש"י עה"ת, לגבי איסור לא תבשל גדי בחלב אמו, שכל בשר רך נקרא גדי], וכהא דאיתא בשבת (פ"ה:), שקראו העגל, גדי, כמו שדרשו שם על מאי דכתיב 'בכרמי עין גדי', שמכפר

על עון גדי, ועי' רש"י שם שביאר משום דגדי אף עגל וכבש במשמע, אכן עיין במהרש"א שביאר כפשוטו דכל בשר רך נקרא גדי, וכנ"ל, וכיון שגם המזל של חודש טבת מרמז על הפגם של ישראל שגרם החורבן, בהכרח שזהו עניין כללי של כל החודש כולו, ודו"ק.

ויש בזה גם רמז שהמזל של חודש טבת הוא גדי, שזה רומז לחטא העגל שהיה בת"ב, כפי שנתבאר שהוא הגמור של טבת.

חודש טבת מתחיל דייקא בתוך ימי החנוכה, כדי ללמד כי העיקר הוא עבודתינו שלנו ולא שנסמוך על הנסים - ונרמז בצירוף החודש

והנה תפקידנו הוא להפוך את כל החודש מחשיכה לאורה, והוא ע"י עמל התורה שבע"פ שנקרא אור, וכדכתיב 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול', כפי שמאריך בתנחומא פרשת נח, עיי"ש, וע"י זה נזכה גם לביהמ"ק הנקרא אורו של עולם, (עיין ב"ב ד. מנחות פ"ו:) כי בביהמ"ק מתגלה מידת האמת, [וכנ"ל מהמעשה של יוסף משיתא].

והטעם בזה, שחודש טבת מתחיל כבר בימי חנוכה, נראה, כי הוא בא ללמד כי כמו בחנוכה, שמכח המסירות נפש שהיה לבני ישראל ה' עשה נסים ונפלאות, והיה נס שהנר דלק שמונה ימים, והנה בזה הנס הזה, גופא נמשך רק ח' ימים ולא יותר, והטעם הוא משום שלוקח שמונה ימים עד שמשיגים את השמן בעצמו, כמבואר בראשונים³⁷.

והנה יש להתבונן בזה, שרואים שהקב"ה עושה נס רק מתי שאין האדם יכול לעשות כלום בעצמו, אבל אם כבר יכול לעשות בעצמו תו אין הנס נמשך, ובזמן הנס של חנוכה נמשך רק שמונה ימים, אבל לאחר יום ח',

37. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

שכבר היו יכולים להביא שמן מעצמם, אפילו אם נאמר שלא היו משיגים השמן, מ"מ אם היו יכולים להביא שמן כבר אין השמן ממשיך לדלוק, ומפני שהנס הוא רק היכן שאי אפשר לאדם לעשות, אבל אם אפשר לו אז הנס מפסיק, ואין הקב"ה מביא יותר ניסים, ודו"ק³⁸, וי"ל שזה העניין שחודש טבת מתחיל בחנוכה, לרמז שיש ניסים כל זמן שאי אפשר אבל אח"כ בזמן שהוא תלוי בנו בעצמינו, אז אנו צריכים לעשות לבד, אכן ההתחלה באה ממנו יתברך, אבל המשך העבודה תלוי בנו, ודו"ק.

ונראה שזה מרומז בצירף של חודש טבת, דהנה מובא בספר יצירה, וכבר הודפס בהרבה סידורים בתפילת מוסף דר"ח, שכל חודש וחודש יש לו הצירוף שלו של שם הוי"ה [דשייך י"ב צירופים, ונתבאר במאמרי אלול], והנה הצירוף של חודש טבת הוא, ס"ת של להוי"ה אתי ונרוממ'ה שמו', והנה תחילתו הוא אות ה' ואות י' שמרמז על סייעתא מלמעלה, וסופו אות ה' ואות ו' שמרמז על עבודה מלתתא, שזה העבודה שלנו, ודו"ק, והיינו כי החודש מתחיל עדיין בחנוכה, שאז הוא מצב של הוי"ה' אתי, אך המשך החודש הוא ע"י ונרוממ'ה שמו', שאנו צריכים לרומם את שמו בעצמינו, וזה ע"י מעשינו.

והראיה לזה הוא שאם היה צריך לנס, הקב"ה היה עושה לנו ניסים, כמו בחנוכה, וזה גופא שאין עכשיו נס בהכרח שעלינו מוטלת העבודה להמשיך האור, ודייקא ע"י מעשינו, ומבואר כי העיקר שיבוא מצד עבודת האדם, ודו"ק³⁹.

38. על' תנחומא (תצוה ג'), עה"פ ואתה תצוה את בני ישראל לאמר, א"ר חנינא סגן הכהנים אני הייתי משמש בבית המקדש, ומעשה ניסים היה במנורה וכו' ופעם אחת לא עשו הזיתים שמן, התחילו הכהנים לבכות, ואמר רבי חנינא סגן הכהנים אני הייתי בבית המקדש ומצאתי מנורה דליקה יותר ממה שהיתה דליקה כל ימות השנה, ע"כ.

39. ויש לציין לדברי המהרש"א ע"ז (י"ח), במה שביאר הא דאמר ר' מאיר אלקא דמאיר ענני, וז"ל, שהאיר לנו בימי חנוכה וכו', ע"כ, והיינו המשך אור זה דייקא לתוך החושך, ודו"ק.

הטעם שעשרה בטבת בא מיד אחר חנוכה

ובזה יש לפרש הטעם שעשרה בטבת בא כשבעה ימים אחר סיום נס חנוכה, כי הוא בא להורות לנו שאף שחשכות יון החשמונאים גירשו ע"י שהאירו ע"י נרות המנורה באופן של נס מלמעלה, כל שמונת ימי החנוכה, אך עם כל זה עדיין לא נסתיימה בזה המלחמה בחושך, ועדיין נמשך, רק שעכשיו כבר אנו יכולים לגרשו לבד, שיש בידינו כח להאיר בעצמינו את אור התורה והחכמה, וע"י שקיבלנו הארה זו של חנוכה יש לנו עכשיו הכח לבד להאיר את האור לתוך החושך, וזה על ידי התורה ותפילה שלנו, כי הוא העיקר המכוון והחשוב לפני הקב"ה, וכן פשוט שבאופן הזה שמוריד האדם בעצמו את האור, הרי אין זה רק הארה, זהו עצם האור, והרי הוא בר קיום יותר, ודו"ק.

כח יום עשרה בטבת להפוך האור לחושך

ותפקידנו הוא לקחת את השקר ולהפוך אותה לאמת, וכפי שנראה, כי אדרבה מתוך גודל החושך שירד לעולם, נתגלה האור היותר פנימי ועמוק המתגלה גם בתוך החושך, כי המדליק נר ביום אין רואים את אורו, וכלשון חז"ל שרגא בטיהרא מאי אהני, אך דווקא עתה מתוך התגברות החושך נתגלה אמת עמוקה יותר, וכפי שהאריך בזה הרמח"ל בספריו, כי תכלית החושך וההסתר הוא לגלות את האור ברובד עמוק יותר, שלא יכול להתגלות באור הרגיל, וכפי שנבאר בעז"ה כמה תועלות שצמחו מהחושך הזה.

תיקון אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה

הנה תנן בריש אבות משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה, ועי' ביומא (ס"ט:), דאמר רבי יהושע בן לוי,

למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר 'האל הגדול הגבור והנורא', אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו, לא אמר נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו, לא אמר גבור, אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורת, גבורתו שכוּבש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה, אמר רבי אלעזר מתוך שיודעין בהקב"ה שאמתי הוא לפיכך לא כיזבו, ע"כ.

ועי' רש"י שם, זו היא גבורתו - שכוּבש יצרו כל השנים הללו שנשתעבדו בהן ומאריך אפו על כל הגזירות שגוזרים על בניו. ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו וכו' - מן יום החורבן אתה למד נוראותיו, שכל האומות נאספו להשמידם ונתקיימו מהן, ע"כ.

דווקא אחר החורבן שייך לומר הגבור והנורא

וצריך להבין איך חזרו לומר הגבור והנורא הא הקב"ה הוא אמת, והיכן באמת נוראותיו וגבורותיו, ומה נשתנה עכשיו, ונראה לבאר לפי היסוד שיסד לנו הגר"א, (בהגהות לסדר עולם רבא פ"ל), שכשחטו את היצה"ר פסקה הנבואה מישראל עיי"ש⁴⁰, והטעם הוא כי זה לעומת זה, שכל זמן שיש נבואה יש כנגדו להסיתו יצרא דע"ז, דהרי כשיש נבואה רואים בעליל את הנהגת הקב"ה, שהרי רואים אמיתתו, וממילא צריך שיהא לאדם בחירה, שיבחר בחיים ובטוב ולא ברע, ולפיכך כנגד זה יש יצרא דע"ז, אבל אם אין יצרא דע"ז כנגדו הרי אין כאן נסיון הבחירה, ומש"ה הפסידו אז את מעלת הנבואה,

40. וז"ל הסדר עולם שם, 'הוא אלכסנדרוס מוקדון שמלך י"ב שנה, עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקודש, מכאן ואילך הט אונן ושמע דברי חכמים שנאמר כי נעים כי תשמרם בבטן וכו', וכתב שם הגר"א, וז"ל, 'פירוש משהרגו את היצר הרע בטלה הנבואה'

ומבואר שבזמן שיש נבואה רואין הכל בבירור וישר, וממילא גם גבורותיו וגם נוראותיו נראים בבהירות ובישרות, ואם בזמן כזה שהכל ברור, אין רואים אותם, כבר אי אפשר לומר הגבור והנורא שהרי אין רואים זאת בעליל, אכן אחר שהרגו את יצרא דע"ז, [בזמן אנשי כנה"ג, אחר מיתת עזרא, שכבר לא היה אז נבואה] יש כאן הנהגה אחרת⁴¹, והנה בהנהגה זו כבר אין הכל ברור וישר, אלא זה ראייה בעקיפין [בחינת אח'], שרואים רק על ידי שמדקדקים בדבר, א"כ בזמן כזה שפיר שייך לומר הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, דבהנהגה כעת זו היא המדה, שיש לדקדק אחר גבורותיו בזה שכובש וכו', ואחר נוראותיו שאמלא נוראותיו וכו', ודו"ק.

דווקא אנטיגנוס חידש שלא יעבדו ע"מ לקבל פרס

ובזה גם יש לבאר הא דתנן ריש אבות, אנטיגנוס איש סוכו קבל מהם, הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, אלא תהיו כעבדים המשמשים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, והנה עי' מש"כ ר"ח מוולאזין בביאורו רוח חיים, שבעצם היה צריך להיות העבודה ע"מ לקבל פרס, כיון שדרך הטוב להטיב, ורוצה להשפיע שפע, אך כיום אין לנו האפשרות לעבוד בדרגה זו, וכנזכר שיש הנהגה אחרת ממה שהיה בזמן שהיה נבואה, עיי"ש⁴².

41. ועיין מש"כ ממו"ר הגרמ"ש זצ"ל לבאר באריכות הנהגה זו ששייך למלכות יון.

42. וז"ל, ונעמיק עוד להשכיל בזה כי הנה אחרי אשר עיקר כוונת הבריאה היא להטיב לברואיו, ואם כן לפי זה יתכן כי העבודה היותר חשובה ומקובלת תהיה על מנת לקבל פרס כי יעבוד על מנת שייטיב לו שיגיע מזה נחת רוח לפניו יתברך שמו, אך באמת אם מכוין בעבודתו שיגיע לו שכר וכוונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח להשם יתברך שמו בהטיבו עם ברואיו חלף עבודתם זהו העבודה המעולה, אכן אם מכוין הוא להנאתו היא העבודה הפחותה שהזהירנו מזה. והבחינה לזה אם יאמרו לו עבוד על מנת שייטיב לחברך כי הלא מטובת חברך יבוא גם כן הנחת רוח להשם יתברך והוא לא ירצה בזה כי אם שיגיע הטוב לו לעצמו, ואם כן אין רצונו כי אם לטובת עצמו ולא למלאות בזה רצון בוראו יתברך שמו, אבל אם ירצה באמת לעבוד כדי שייטיב לחבריו ויבוא מזה נחת רוח להשם יתברך אם חסיד כזה יעבוד על מנת לקבל פרס זה הוא העבודה הגבוהה העולה היא למעלה כי זה הכוונה בברואיו לטוב להם: ... אבל אצלינו אשר רחוקים אנחנו מהמדריגה

והנה י"ל ששינוי זה קרה דווקא אז בימי אנטיגנוס, שהיה אחר שמעון הצדיק שהיה משיירי אנשי כנה"ג, ודווקא בזמנו נשתנה הנהגת הבורא, להנהגה זו של שלא ע"מ לקבל פרס, ומשום שהרגו יצרא דע"ז כנזכר, מש"ה נשתנה סדר ההנהגה, ודו"ק⁴³.

החזרת אותיות המנצפ"ך מכח אנשי כנה"ג

וכן נראה שיש לפרש הא דאיתא במגילה (ב:), שאותיות מנצפ"ך [שהם חמשת האותיות שנכפלות באותיות הא' ב'], צופים אמרום, ועיי"ש בגמ' דבעצם היו כבר קודם אלא ששכחו וחזרו ויסדום.

והנה צ"ב מתי ואיך נשכחו, ומי הם אלו שהחזירו.

והנה עוד צ"ב אמאי אותיות הכפל של מנצפ"ך, באו דווקא בסדר הזה של מנצפ"ך, ולא כסדרן באותיות הא' ב' והיינו כמנפ"צ⁴⁴, אכן עי' רש"י שם, צופים אמרום, וז"ל, נביאי הדורות, ע"כ, וביאר הגר"א דהא שכ' רש"י נביאי הדורות, לשון רבים, ולא פי' צופים שהם נביאים, שרש"י בא לתרץ הך קושיא אמאי הם מסודרים למפרע, ולא כמנפ"ץ, וע"ז כתב רש"י נביאי הדורות, לומר שלא חזרו כולם בבת אחת, אלא בכמה דורות, פי' שקודם החזירו אות מ', ורק אח"כ אות נ', ואח"כ אות צ', ואח"כ אות פ', ורק לבסוף אות הוחזר אות כ', וזהו שכ' רש"י נביאי הדורות דוקא, שהאותיות חזרו על ידי כמה נביאים, ובסדר הזה דייקא, ודו"ק.

והנה עי' מש"כ המקובל האלוקי ר' שמשון מאוסטרופולי, (הובא בנצוצי שמשון בסוף פרשת ויחי), וז"ל, ומה שנקראו האותיות הכפולים דייקא

זו הגבוה, לכך אצלינו המובחר לעבוד שלא על מנת לקבל פרס.

43. וכן יש לפרש עפי"ז הך דמנחות (כ"ט:), שמשא לא הבין מה שר"ע מלמד וחלשה דעתו עד שאמר הלכה למשה מסיני, עיי"ש, ואפשר מפני שר"ע היה אחר החורבן, והיה בחינה אחרת של לימוד התורה מצד האח', ודו"ק.

44. ועי' תוס' שזה אותיות מ"ן צופי"ם, ולכאוי' י"ל שזה רמז שהצופים הם שחזרו וייסדום

בסדר כזה מנצפ"ך, ולא כסדר שכתובים בא"ב, רבו כמו רבו, סודי טעמן הקדושים כידוע, וטעם אחד הוא שמורה על ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך, כי מ' נ' מאותיות מנצפ"ך, הוא בגימ' צ', והוא רומז על מְלֶךְ, שהוא ג"כ גימ' צ', וכן הצ' ממנצפ"ך רומז על מְלֶךְ, שהוא ג"כ צ', והפ' והכ' ממנצפ"ך, שבגימ' ק', רומזים על יְמֶלֶךְ, שבגימ' ק', והבן, וזה ענין מפני שחותמו של הקב"ה אמת, ועיי"ש שהביא הפסוק בקהלת יש אחד, היינו השם יתברך שהוא נקרא יש - מעולם ועד עולם, והוא אחד יחיד ומיוחד ואין שני חלילה להמשיל לו להחבירה כי אתה אלקים אמת ואין אלקים זולתך סלה וע"ז אמר ג"כ שגם שם וכו', עיי"ש.

ולכאו' מובן ג"כ הך דנביאי הדורות, דקודם החזירו בחי' ה' מְלֶךְ, ואח"כ עוד נביאים החזירו בחי' ה' מְלֶךְ, ואח"כ עוד נביאים החזירו בחי' ה' ימלך לעולם ועד, ודו"ק.

ולפי"ז יוצא שהחסרון של אותיות מנצפ"ך הוא מפני שאין אנו רואים כביכטול ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד.

ונראה דשכחום בזמן החורבן, לפי שאז לא ראו הנהגת הקב"ה כראוי, וממילא זה גרם לשכחת האותיות מנצפ"ך, שרמז על בחי' זו, ודו"ק.

אכן אנשי כנה"ג הם הם שהחזירו אותיות אלו, ולכאו' שהם אנשי כנה"ג שהחזירו עטרה ליושנה גם בזה, והם נביאי הדורות, כמו שאמרו ז"ל כמה מהם נביאים, ובחינה זו של מנצפ"ך הוחזר ע"י מה שגילו לנו שאף בזמן החורבן יש הנהגה של הגבור והנורא, ודווקא ע"י שהן הן גבורותיו והן הן נוראותיו, בזה אנו רואים ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד, ודו"ק.

ויש לומר שזה בכלל מה שאמרו שהם החזירו עטרה ליושנה, שלימדו גם את הדבר הזה, שהקב"ה הוא היה והוה ויהיה, וזה מתקיים ע"י שהוא הגדול הגבור והנורא, כי הדבר הזה הוא נצחי ללא הפסק, וגם אחר חורבן

הבית, אף כשנכרים מקרקרים בהיכלו עדיין שייך שנראה איך ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, ודו"ק.

וביתר ביאור נראה, שצריך להקדים ולבאר ענין ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, והנה עי' מש"כ הגר"א (בביאורו לשו"ע או"ח, סי' ה'), לבאר שה' מלך ה' מלך ה' ימלוך הוא כנגד היה והוה ויהיה, כי שלושת המילים האלו עולים שלוש פעמים הוי"ה⁴⁵, עיי"ש, ויותר מזה כתב שם שגם הניקוד של מלך מלך ימלוך שוים לניקוד של היה והוה ויהיה⁴⁶, עיי"ש⁴⁷.

וע"ע מש"כ בסי' הרש"ש, מה שיש לכיין בהזכרת פסוקים אלו [קודם פסוקי דזמרה], כי באמירת פסוק זה אנו מעלים את הניצוצות הקדושים שנפלו לעולמות התחתונים והחשוכים של עשיה בריאה ויצירה, ורק בהזכרת עשרה הרוגי מלכות בכוחינו להעלותם כי הם העלו מ"ן אל המלכות, ומלקטים בזה את כל נצו"ק שנפלו, עיי"ש⁴⁸.

חילוק שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי באופן שדורשים התורה

ומענין לענין באותו ענין, נראה, שבעצם זה החילוק בין תלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי, שתלמוד ירושלמי מבחינת 'פנים', וכעין מה שהיה בזמן

45. $78 = 20 + 22 + 36$ (26*3).

46. ב"פ סגול, ב"פ קמץ, חיריק שבא חולם.

47. וע"ע בביאורו לספר יצירה (משנה א', אופן ג'), שהוסיף 'שנתחלף הראשון עם האחרון' והיינו כי הראשון הוא חולם וסגול, והאחרון הוא חיריק וחולם, והסגול הראשון של תיבת מלך נתחלף עם החולם של תיבת ימלוך, ועיי"ש מה שביאר הסוד בזה.

48. וז"ל בשעה"כ, 'ואל זה אנו מכונים בא"ל נקמות ה', שינקום נקמת אותם העשרה הרוגי מלוכה, ועל ידי זכירתנו אותם הם מתגברים ומלקטים נשמות וניצוצות שבקליפות דעשיה. ומכאן עד ה' ימלך לעולם ועד, הכל מדבר בענין זה, אח"כ אנו אומרים ה' מלך, והוא סוד המ"ן שהעלינו על ידי הרוגי מלוכה דא"ל נקמות, והם עשר בחינות ניצוצות שבעולם העשיה. ולפי שלעולם עולם העשיה הוא סוד המלכות לכן כל העשרה שלהם בסוד מלכים, וזהו סוד ה' מלך ה' מלך. ואמנם סוד העשרה איך רמוזים בפסוק הזה, והוא כי ה' מלך הם שלש פעמים הוי"ה, ושלש פעמים נזכר למלכות ג"ג, ותכין זה אל שלש ראשונות דעשיה, והם שלש הוי"ות ושלשה מלכים, והם חב"ד וכו', עיי"ש, ובסידור, ודו"ק, (ועי' ניצוצי שמשון פר' וישב אנה אני', ר"ת אל' נקמות יי אל' נקמות ה'זפיע, ועי'), ואכמ"ל.

שעדיין היה נבואה בישראל, משא"כ תלמוד בבלי יצא מתוך חשכת הגלות, שהוא בחינת התורה בלא גילוי פנים בבחינת אח"י⁴⁹, ממילא התורה מתפרשת באופן אחר.

ועי' סנהדרין (כ"ד), שדרשו הא דכת' 'במחשכים הושיבני כמתי עולם' אמר רבי ירמיה זה תלמודה של בבל.

ודוגמא לדבר⁵⁰ נראה לציין, הא דכת' רש"י בפר' ויגש לבאר מי הם האחים שאותם הציג יוסף לפני פרעה שיהיו רועי צאן, וז"ל, ומקצה אחיו - מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראים גבורים, שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו, ואלה הם ראובן שמעון לוי יששכר ובנימין, אותם שלא כפל משה שמותם כשברכם, אבל שמות הגבורים כפל וכו', זהו לשון בראשית רבה (צ"ה ד') שהיא אגדת ארץ ישראל, אבל בתלמוד בבלי שלנו, מצינו שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים, ואותן הביא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות, אלא טעם יש בדבר, כדאיתא בב"ק (צ"ב.), ובברייתא דספרי שנינו בה בוזאת הברכה, כמו תלמוד שלנו, ע"כ, ומבואר שיש מחלו' אלה הם השבטים שהכפיל שמותם, האם זה החלשים שבהן או הגבורים.

ונראה לבאר דבאמת לא פליגי בעניין הכפילות, והא וודאי שכפילות ענין גבורה, אלא דפליגי איך דורשים מה שכתוב כאן, האם התורה מדבר באופן ישר, ומודיע שאלו הם הגיבורים, וכמבואר בירושלמי שהגבורים כפל שמותם, והיינו שהם בעצם גיבורים, או שהתורה אינה מדברת באופן גלוי, אלא מבחינת אח', שצריך לדייק מזה ולראות שבעצם יש כאן גבורה, והיינו שבאמת הם החלשים והכפילות הוא כדי לחזקם ולהוסיף להם גבורה, וזה מה שהתורה באה ללמד, וכנזכר, דהבבלי הוא בבחינת של במחשכים

49. כעין ענין תרגום התורה, ובעצם י"ל שזה תורת ר"ע, כמבואר במנחות (כ"ט:), וכו"ל.

50. חוץ ממה שרואים בסוגיית הירושלמי שהם בסגנון אחר מסגנון הבבלי, פחות שו"ט, וכו'.

הושיבני כמותי עולם, כי היא התורה כפי שהיא נתפסת בבחינת הגלות, בבחינת אתערותא דלתתא, שהדברים אינם נמצאים במציאות, אלא נכתבו היאך שאנו צריכים לעשותם, ולהוסיף בהם אור וכת, ואילו בבחינה של א"י [שהוא המדרש רבה והירושלמי שנכתבו בא"י], שהוא בחינת פנים, הרי שהגבורה היא בעצם כפי שאנו רואים לעינינו, [ומעין הבחינה שרק בגלות שייך לומר הגבור והנורא, גם כשלא רואים אותו במציאות]⁵¹.

ונראה לבאר, כעין זה בביאור המילה 'ירקרק', שהוא בעצם כמו שאנו אומרים ירוק בכפילות, ומצינו בזה ב' ביאורים, דרש"י עה"ת (ויקרא י"ג מ"ט) ומקורו מהתנ"כ שהיה בא"י, כתב דירקרק הוא ירוק שבירוקין, וכן אדמדם הוא אדום שבאדומים, ע"כ, ואילו בתהלים (ס"ח), דשם כת' בירקרק חרוץ, ביאר דאינו ירוק גמור, וז"ל, בירקרק חרוץ - פתר דונש בן לברט החרוץ הוא זהב, ולכך נתנו המשורר אצל הכסף, וירקרק החרוץ הוא הזהב אשר יובא מארץ החוילה ומארץ כוש זהב טוב מאד מאד, לא הוא ירוק ולא הוא אדום, ולכך קראו ירקרק, כמו לבן אדמדם שאינו לא לבן ולא אדום, לכך נכפל ירקרק אדמדם, ע"כ, ומשמע לכאו' שהוא ירוק חלש, ולכאו' הוא סותר למה שפירש עה"ת.

אכן נראה כנזכר, די' ב' בחינות שונות, חדא האם דורשים ביושר, וכמו שכת' [בחינת פנים], וכמו שפי' רש"י עה"ת שפי' ירוק שבירוקים, או שדורשים שצריכים לחזקו, ונדרש מבחינת האח', ודו"ק⁵².

וכעין זה יש להראות הבחנה זו באופן שלמדו בבבל להא שלמדו בא"י [במערבא], שא"י הוא כנגד הפנימיות, ואילו בבל הוא כנגד החיצוניות, עי'

51. [ועיין הגהות הרמ"ז לעץ חיים, ומבוא שערים (נדפס סוף אוצ"ח דפוס י-ם) אות ב' אמ"ז, סוד תלמוד ירושלמי היא בלאה וכו', ובבלי ברחל כי שם סוד שם בוכ"ו וכו', גמטריא בב"ל וכו', עיי"ש].

52. וכן מצינו בשה"ש, שביאר שחרחרות שזה כפילות של שחרות, כמו ירקרק או אדמדם, ועי' במהרש"א סוטה (י"ב:), ד"ה המצפצפים, שהכפול מורה על המיעוט בדבר כמו ירקרק.

תענית (ב), א"ר יוחנן ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן מפתח של גשמים, של חיה, ושל תחיית המתים וכו', ועיי"ש (ב:), במערבא אמרי אף מפתח של פרנסה וכו', גשמים היינו פרנסה, ע"כ, והיינו דאף שבבבל קחשיב ג' דברים, ובא"י ד', מ"מ לא פליגי, דבבבל כלול פרנסה [שפירוטו בא"י], בגשמים, ובביאור הדבר י"ל שבעצם זה דבר אחד רק תלוי איך מסתכלים ע"ז, והיינו די שג' כלים ובהם ד' אורות [חב"ד שבהם יש חו"ב חו"ג] ואורות הם בבחי' פנימיות, וכן נקטו לפרש במערבא שזה הירושלמי בחי' פנימיות, והכלים הם בבחי' חיצוניות, וכן נקטו בבבל, ודו"ק.

ונראה עוד בזה, בענין החילוק בין הבבלי לירושלמי, ע"פ מש"כ הגר"א לפרש מה שאומרים בתפילת מוסף, ביו"ט גלה כבוד מלכותך וכו' מהרה', (הובא בליקוטים מהגר"א במשניות סוף סדר זרעים), שביאר הך תפילה ע"פ הא דאיתא בחגיגה (י"ג:), דהקשו דכתוב אחד אומר (בישעיה) שהמלאכים שש כנפים להם, ואילו ביחזקאל קאמר ארבע כנפים לאחד, ומשני ל"ק כאן בזמן שביהמ"ק קיים [יש שש כנפים], כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים [אין להם אלא ארבע כנפים], דכביכול נתמעטו כנפי החיות, ומקשה הי מינייהו אימעוט, א"ר חננאל אמר רב אותם שאומרים שירה בהם, כתיב הכא בשמים יעופף וכו' והם הכנפים האמצעיים, דכתיב שבשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף, ע"כ, וכתב הגר"א שבברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, יש בו שש תיבות, והיה כתוב על הכנפים כסדר מלמעלה למטה על כל כנף תיבה אחת, ברום שם על השתים שבהם יכסה פניו, ולעולם ועד על השתים שבהם יכסה רגליו, נמצא שעל הכנפים האמצעיים שבהם יעופף, היה כתוב 'כבוד מלכותו', ודו"ק, לכן קבעו חז"ל לומר 'גלה כבוד מלכותך עלינו', ששתי כנפים אלו, שהם כנגד כבוד מלכותו, שהם האמצעיים, עליהם אנו מבקשים שיגלה לנו בקרוב, וישלח לנו אליהו ז"ל בב"א סלה, ע"כ.

והנה עי' בספר אוהב ישראל להרה"ק מאפטא מביא פירוש זה⁵³, ועיי"ש שחולק ע"ז, ומבאר שהשני כנפים אינם ב' אלו, אלא כבוד מלכותו הם בשתים שיכסה רגליו וכו', עיי"ש.

אכן נראה שזה תלוי אם זה בבלי או ירושלמי, דהנה נראה לבאר שהכנפים הם הסדרים שיש עליהם הגמרא [תלמוד], [ועי' ספר החיים לאחי המהר"ל, שגמר"א ר"ת ג' בריאל, מ'כאל ר'פאל א'וריאל, והם המלאכים, ודו"ק], והנה בבלי יש ד' סדרים, מועד נשים נזיקין קדשים, ואין לנו תלמוד על סדר זרעים וטהרות, [חוץ מברכות ונדה], אכן בתלמוד ירושלמי אף שם יש תלמוד רק על ד' סדרים, אכן הסדרים הם אחרים, והם זרעים מועד נשים ונזיקין, שאין לנו תלמוד על קדשים וטהרות⁵⁴, [חוץ מנדה], וי"ל שזה החילוק איזה כנפים הם אלו שחסרים בזמן החורבן, האמצעים או התחתונים, שזה תלוי בסדרים שאין לנו עליהם תלמוד⁵⁵, ודו"ק.

נכנס יין יצא סוד שהוא האהבה הפנימית שנתגלה בתורה, בנבואה, ובביהמ"ק

והנה אם נזכה לעבוד עבודת ימים אלו כתיקנם, אז נזכה לאותה פנימיות מבחי' נכנס יין יצא סוד, והיינו לפי מש"כ הגר"א (סנהדרין ל"ח.), בענין נכנס יין יצא סוד שרמז בזה כי לא נמצא מלת סוד במקרא, רק בג' מקומות,

53. בשם הר"א, ולכאור' כוונתו להר"ר אליהו וזה הפירוש הנ"ל, דאינו מסתבר שיחלוק על רבנ.

54. ולפי"ז נראה לבאר מש"כ הבעל הטורים בפר' וישב 'בן זקנים הוא לו', שיוסף למד מאביו את התורה שלמד בבית מדרשו של שם ועבר, ור"ת זקני"ם הוא זרעים, קדשים, נשים, ישועות (נזקין), מועד, ע"כ, ומקשים העולם אמאי לא הזכיר סדר טהרות, אכן נראה שלמד עמו דווקא מה שיש עליו תלמוד לא מבעי בבלי אלא אפי' תלמוד ירושלמי, ועל סדר טהרות הרי אין תלמוד, ולכן לא הוזכר, ודו"ק.

55. והשתא י"ל עוד דמאי דקאמר הבעה"ט שם, שזקני"ם זה ר"ת של הנך ה' סדרים, דרק עליהם יש תלמוד, ודווקא בלימוד התלמוד אפשר להיות זקני"ם, וזקני"ם גימ' או"ר, דדווקא בלימוד התלמוד יש האור"ר הזה, ובאורך נראה אור, ודו"ק.

א) סוד ה' ליראיו (תהילים כ"ה י"ד), ב) ואת ישרים סודו (משלי ג' ל"ב), ג) כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים (עמוס ג' ז'), וזהו נכנס יי"ן שהוא ר"ת של י'שרים י'ראים נ'ביאים, אם נכנסו שלושה אלו, דווקא אצלם יצא סוד, ע"כ.

ונראה לבאר, כי שלושת הבחינות האלו, ישר ירא נביא, הם כנגד שלושת חלקי עבודות ימים אלו של ח' ט' וי' בטבת, כי בחינת ישר - הוא כנגד התורה, שנקראת ישר כדכת' (תהלים י"ט) פקודי ה' ישרים וגו', וזה כנגד ח' טבת, שבו הפסידו מבחי' תורה, ונבואה הוא כנגד נבואה, וזה כנגד מה שהפסידו בט' בטבת, יום שמת בו עזרא הסופר והוא סוף הנביאים, והיראה היא כנגד העבודה שזה במקום המקדש ושהוא מקום היראה, וכדכת' מה נורא המקום הזה, ושם יש כל דיני מורא מקדש, וזה כנגד יום עשרה בטבת, שאז הפסידו מבחי' עבודה, שאז התחיל החורבן, כמבואר לעיל.

והנה הא שנרמזו ימים אלו, דוקא בענין נכנס יי"ן יצא סו"ד, י"ל מפני שיין מורה על אלו הקרובים אליו יתברך, והם אנשי כנסת הגדולה וכמו שאמרו (מגילה י"ז):, ובהם נביאים וכו', והם הישרים והיראים והנביאים ומהם דייקא יצא סוד, שסוד עניינו הוא לגלות את האור הנמצא והנתפס בתוך החושך, את אותו מקצת האור שדוחה הרבה מהחושך, ובזה ניכרת מידותיו של הקב"ה, גם בחורבן ביהמ"ק, ואדרבה הן הן נוראותיו וגבורותיו, דבר שלא היה שייך להיות ניכר בזמן שביהמ"ק היה בנוי ומשוכלל על מכונו, ודווקא על ידי אנשי כנה"ג, שבאו אחר שבטלה הנבואה, ויש חושך בעולם והאמת אינו באיתנה ובתוקפה, דייקא הם שיכולים לגלות דבר זה.

וכן דווקא באותו זמן מתוך העדר התורה, נתגלה מה שהדר קיבלו ברצון בימי הפורים, כי מתי שהתורה מאירה באמיתתה כמעט וניטל כח הבחירה מהאדם, אם לקיימה או לא לקיימה, ורק בזמן אשר חשכו המאורות, ובאו הגוים לתרגם ולחלל את קדושתה ולהחשיך את אורה,

באו חז"ל וגילו את יופיה האמיתי שלא ניתן להחשיך, כי התורה נמצאת בלבבם של חכמי ישראל ואדרבה נתגלה כל יופיה של התורה שבעל פה שעליה נאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, כי דווקא מתוך ההליכה בחושך הגמור זכו להאור הגדול של התורה שבעל פה, כמבואר באריכות בתנחומא פר' נח, עיי"ש.

וכן לגבי ביטול העבודה בביהמ"ק, שבתחילת המצור מתעורר הרצון וההבנה שה' מבקש שנשוב בתשובה שלימה לפניו, וביאור הדבר הוא כמבואר במס"י פ"ד על מאמר חז"ל שכל האומר הקב"ה ותרן יותרו חייו, שאין בדבר הזה שום ויתורים רק שהקב"ה מאריך אפו כדי שיוכלו לחזור בתשובה, רק שהצער שמרגיש כשחוזר בתשובה זה כנגד ההנאה שהיה לו בשעת העבירה, וכן הנאה של תורה יכול לעמוד כנגד ההנאה של העבירה. ודו"ק היטב.

וזהו העניין של נכנס יין יצא סוד, שבאו חז"ל לרמז לנו בדבר הזה, כי כאן דווקא נתגלה סודם האמיתי של שלימותם של שלושת המדרגות האלו של נבואה, תורה, ויראה, וזה העבודה של ימים אלו, שע"י אפשר לזכות לגילוי הסוד, ודו"ק.

פורים לא יתבטל לעתיד לבוא מהטעם הזה

וכן יש לפרש בזה הטעם שפורים לא יתבטל לעולם, גם לעתיד לבוא, בשונה מכל החגים והמועדים, משום דאהבה אמיתית מתגלה בעיקר בזמן החושך, כשאינן את כל שפע הטובה, ודו"ק, ולכן בפורים, שאירע דווקא כשישראל היו בתכלית הירידה, ודווקא בזמנים הקשים האלו של החורבנות והפורעניות וההסתר פנים, שם דוקא יש בכח האדם לגלות אהבה נסתרת עמוקה יותר, וכן הוא כלפי עשרה בטבת.

תקופת טבת נהפך מיו"ט לה' לחג לגוים

ועל פי היסוד הזה, נראה שיש לקשר מה שכתבנו בענין סגולת ימים האלו, שהרי ביארנו לעיל דעניין הימים האלו, הוא מכח תקופת הטבת שבה אדה"ר עשה שמונה ימים טובים לה', כי בימים האלו ה' הראה לו שנתקבלה תשובתו, ורק שהגויים לקחו את היו"ט עצמו ועשו ממנו ע"ז וכו', וכן מצינו גם שתשובתו של קין נתקבלה ביום זה, כמבואר ביערות דבש⁵⁶, וזה כנזכר שיש כח בימים אלו דווקא.

בזוה מובן קצת היאך יום זה, כשיתבטל הצום, שיהפך לששון ולשמחה, כמובא בסוגיא בר"ה (י"ח:),⁵⁷.

וכן כשאנו נבוא ונשחט את העבודה זרה בזה יהיה אפשר לגלות כאן את ההן הן גבורותיו והן הן נוראותיו ואפשר להפוך את המזיק של שן לאדם, כנזכר.

---

56. כי אם התקופה חלה בב' תשרי, אז תשעים ואחד יום (ושבע וחצי שעות), אחריו יחול תקופת טבת, ועוד ח' ימים טובים, והם מסתיימים בעשירי בטבת.

ועיי"ש שהוכיח כי הריגת הבל היה בג' בטבת, (שהרי באמת סוכות צריך להיות בט"ו בחשוון ולא בט"ו בתשרי כמבואר במדרש שלעת"ל הוא יהיה בחשוון, ורק מפני שלא רצה ה' להטריח בימות הגשמים, וממילא סיום החמישים יום שהבל היה בעולם היה בג' בטבת, ואחר שבעה ימים שהיה בנידוי, אח"כ נתרצה לו ה', וזה היה ב' בטבת, שאז סידר לו (לכפרת עונו) להיות נע ונד בארץ, ויום גזירתו היה ב' בטבת.

ואנו שמחזיקים באותו החטא של שנאת חנים שאח הורג את אחיו, ולכן נאמר על יום זה בעצם היום הזה, כי הוא נקבע מאותו היום, וכפי שכתב האריז"ל כי יחזקאל הנביא היה גלגול קין, ולכן נאמר בו בן אד"ם דייקא, וכיון שעיקר חטאו היה בשבת לכם אפילו בשבת מתענים ולכן נאמר אצלו 'היום' שהוא השבת, עיי"ש.

ועיי"ש עוד שעושה חשבון גם כי מיום שגורש אדם מגן עדן וישב מ"ט ימי טומאה ועוד מ"ט ימי טהרה ואח"כ הלך לישב במי גיחון להטהר, וצ"ח ימים אלו נסתיימו בעשרה בטבת מר"ה, אם תחשוב חודש חסר וחודש אחד מלא, ולכן הוא יום המיועד לתשובה ולטהרה.

57. ועי' מש"כ בקונטרס 'בין המצרים', לבאר ולהוכיח את החילוק שבין הלשוונות 'ששון' ל'שמחה' כי ששון הוא על שעבר, ואילו שמחה הוא על לעתיד, ובתפילה אנו אומרים ותתן לנו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון, דיש חילוק בין לשון שמחה ובין לשון ששון דלעולם לשון שמחה הוא על שמחה חדשה המתחדשת לאדם, ואילו לשון ששון הוא על שמחה ישנה שחזרת אליו, וכאן נמי יש לפרש כן כי ששון הוא על העבר, שפעם היה יו"ט ואילו שמחה הוא על השתא שנגאלו, ודו"ק.

והעולה מכל זה הוא שעיקר תפקידנו הוא לעקור את השקר של הסתר התורה, ולעקור ולשרש כל דתי ומנהגי הגוים של העדר האמת, ואז מתוך המצב הזה אנו יכולים לגלות האמת כדי לגרש את החושך ע"י אורה זו תורה, ובפרט שעדיין יש את ההארה של חנוכה של 'לה' איתי'.

וכמו העובדא עם בניהו בן יהוידע, ששבר ביום זה את הקרח וכו' ועשה מהיום הזה התחלה חדשה בשמחה לתורה, ואפשר שזהו הטעם שנכתב על יום זה 'בעצם היום הזה' [וכדיוקו של האבודרהם], וכמו שכת' רש"י עה"ת (עצם היום הזה), כי לעולם היום הזה עומד ליום טוב, או לנו כאדה"ר, או חלילה לאו"ה, ו'עצם' היינו שמהשנה הראשונה של הבריאה הוא נעמד לכך, ויעזור ה' שנזכה לזה בב"א, ויתהפכו הימים לששון ולשמחה, אמן.

הערות לעשרה בטבת

כמה זמן היה המצור

איתא שבעשרה בטבת התחיל המצור על ירושלים, והנה צריך ביאור כמה זמן נמשך מהתחלת המצור עד חורבן בית המקדש.

והנה מפשטות הפסוקים משמע שהמצור היה שנתיים ומחצה, והיינו שהמצור התחיל בעשירי בטבת ונסתיים אחרי שמונה תקופות, או בי"ז בתמוז או בט' בו, (עי' ר"ה י"ח:), וכמבואר בפסוקים (מלכים ב' כ"ה, ובירמיה נ"ב), שמלך בבל סמך על ירושלים בעשירי בטבת בשנה התשיעית למלך צדקיה, ונבקעה העיר בתשיעי בתמוז בשנת עשתי עשרה למלך צדקיה, ויוצא שהמצור היה שנתיים וחצי, לפי החשבון שניסן הוא ר"ה למלכים.

אכן עי' במהרש"א ר"ה (ל"א.), שביאר את דברי הגמ' שם, אמר רבי יוחנן ששה חדשים נתעכבה שכינה לישראל במדבר שמא יחזרו בתשובה כיון שלא חזרו אמר תיפח עצמן שנאמר ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש, וכתב המהרש"א שהני ו' חדשים אינו מפורש בשום מקום מאי נינהו, ונראה לפרש דמיום שסמך מלך בבל על ירושלים דהיינו מי' בטבת עד ט' בתמוז שנבקעה העיר כמפורש בפ"ק הם ו' חדשים ובאותן ו' חדשים הרחיקה השכינה עצמה מעיר עד למדבר ונתעכבה שם

שמא יחזרו בתשובה וכשלא חזרו באותן ו' חדשים עד ט' בתמוז עלתה השכינה וישבה במקומה, ע"כ.

ועיי"ש בערוך לנר, שהקשה על המהרש"א, שהרי לא היה ששה חדשים, אלא י"ח חדשים, אך מאידך פשוט שגם המהרש"א עצמו מודה לזה, וכמבואר בדבריו בתענית (כ"ח:), עיי"ש, וצ"ע.

וכבר הובא לעיל דברי המדרש תנחומא שבאמת החורבן היה צריך להיות בטבת, רק שהקב"ה ריחם על עמו, ודחה אותו לקיץ שלא ימותו בצינה ומרעב, כי לא יהיה מזון בדרך וכו', ולכאז' משמע קצת כמו המהרש"א, שנדחה רק לו' חדשים.

עכ"פ רואים מכאן כי לפעמים דבר נדחה, והדיחוי הוא לטובה, רק דהגזירה עדיין לא נתבטלה למרות שהיא נדחתה, אכן מ"מ י"ל שזה גופא לטובתו שעדיין יכול לשוב בתשובה, וכפי שהבאנו לעיל מדברי המס"י.

והקב"ה האריך זמנם, ובזמן הזה של האריכות נמי אף יש סגולה מיוחדת בזמן הזה שאפשר לחזור בתשובה ולבטל את כל הגזירה.

בחידושי האבודרהם שכתב שאם עשרה בטבת היה חל בשבת היה במוחו לדחות שבת, ומהו 'בעצם' דמתיב בו

הנה עי' ביחזקאל (כ"ד) שנתנבא על החורבן, ואמר לו הקב"ה על עשרה בטבת, בזה הלשון, 'ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר: בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלם בעצם היום הזה.

והאבודרהם (הובא בבית יוסף), כתב שאם עשרה בטבת היה חל בשבת, הרי שהיו מתענים בשבת, ולא היו דוחים אותו ליום אחר, מפני שנאמר בו 'בעצם

היום הזה', כמו שכתוב ביוה"כ⁵⁸, וכתב עליו הב"י, וז"ל, ולא ידעתי מנין לו זה והוא חל לפעמים בששי ומתענין בו ביום, ושאר צומות לעולם אין חלים בששי, ע"כ.

אכן מצינו שרש"י במגילה (ה.), לא כתב כן, שביאר דברי המשנה שם, (דף ה.) 'באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין', וז"ל, וכן תשעה באב שחל להיות בשבת, והוא הדין לשבעה עשר בתמוז, ולעשרה בטבת, והאי דנקט תשעה באב - משום שהוכפלו בו צרות והכל מתענין בו, ע"כ, הרי שלהדיא לא כתב הכי. וכן ברמב"ם לא משמע כדבריו⁵⁹.

ראיות מהש"ס לנידון זה

ולכאורה יש להקשות עליו מהא דאיתא בכתובות (ה.), דאמרו התם שאם יש גזירה שמא ישחוט בן עוף, אם כן אם חל יום הכיפורים ביום שני שידחה הצום, ומשמע מיום ב' ליום ג', עיי"ש, ולכא' זה אע"ג שביום כיפור כתיב בעצם היום הזה, אפילו הכי היה אפשר לדחותו, א"כ ה"ה בעשרה בטבת אף על פי שכתוב בו בעצם היום הזה מ"מ יש אפשרות לדחותו, ואם כן אינו לעיכובא⁶⁰.

אכן כל זה אינו אלא לפרש"י שפירש שידחה יום הכיפורים מיום שני לשלישי, [ויש לומר שרש"י לשיטתו אזיל במגילה (ה.)], אכן עיין בריטב"א

58. וז"ל ארבעת הצומות הם נדחים לפעמים, כשחלו בשבת, חוץ מעשרה בטבת, שאינו חל לעולם בשבת, אבל הוא חל לפעמים ביום ששי, ומתענין בו ביום, ואפילו היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר, מפני שנאמר בו (יהזקאל כ"ד, ב') בעצם היום הזה, כמו ביום הכפורים, ושאר הצומות אינן חלן לעולם ביום ששי.

59. ולכא' יש להוכיח גם מהאבע"ז דלא כוותיה, שהרי בפזמון 'כי אשמרה שבת' כת' בתוך דבריו שם, 'להתענות בו על פי נבניו אסור, לבד מיום כפור עונני', והרי שזהו היום היחיד שדוחה את השבת ולא עשרה בטבת.

60. ואף לפי מה שמובא בשם הגרי"ז לחלק בין תענית זו לשאר התעניות שאינם דין ביום אלא בחודש.

(בכתובות שם), שפירש שידחו היינו שידחו לר"ח אלול כדי שר"ה לא יחול בשבת, עיי"ש, וא"כ ממילא לא יחול יום הכיפורים ביום שני, ודו"ק].

ולפי זה לק"מ על האבודרהם דמה שכתוב בו בעצם היום הזה, י"ל שבאמת אינו נדחה, אכן לפי זה צריך לומר בהכרח, שהאבודרהם ס"ל כריטב"א הנ"ל ומשום הכי נקט שידחה שבת.

ועי' באור שמח (פ"ה ה"ו מהלכות תענית) שהביא ראיה לאבודרהם מהא דאיתא בעירובין (מ:), ואמר רבה כי הוינן בי רב איבעי לן האי בר בי רב דיתב בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי וכו', ע"כ, והנה לא איבעי להו התם מה הדין בתענית צבור שחל בע"ש, ורק בתענית יחיד, ומשום דכל הד' צומות לא מצי לחול בע"ש, רק עשרה בטבת ואיהו גופיה דחי שבת, מכש"כ שמשלים בערב שבת התענית, וממילא לא איבעי להו רק בתענית יחיד שרק שם נוגע שאלה זו, ומשמע להדיא כדעת האבודרהם שאם בעשרה בטבת היה חל בשבת היה התענית דוחה שבת, עיי"ש.

אכן השתא צריך ביאור לאלו שסבירא להו שאינו דוחה שבת.

ואולי יש לפרש שמה שנקט שם בגמ' הני בי רב פירוש הבני הישיבה (כמבואר ברש"י בקידושין), והנה אמרו בתענית (י"א.), כי האי בר בי רב דיתב בתעניתא ליכול כלבא לשירותיה, הרי שאין לו לבר בי רב להתענות, ואפשר שהגמ' באה ללמדינו דאף שאין לבר בי רב לישב בתענית, מ"מ ביום השישי, שהוא לצורך שיהיה לו תיאבון בשבת, מותר לו לישב, וכמובא בב"י (סי' רמ"ט) מדברי הירושלמי שהיו שהתענו בו לכבוד שבת, ולכן יש לומר שמה שנקט הגמרא דווקא דוגמא זו של ערב שבת להשמיענו הדין של בר בי רב שערב שבת מותר לו לצום אבל לא לגבי הדין של עשרה בטבת. ועי'.

עוד ביאורים מהו 'בעצם היום הזה'

ועי' ברמב"ן (ויקרא כ"ג כ"ח), שביאר מאי דכתיב בחלק מהמועדים דווקא 'בעצם' היום הזה, כי בא לומר דאין המועד תלוי בקרבנותיו או בהבאת העומר וכדומה, אלא גוף היום עצמו הוא הסיבה לקדושתו, עיי"ש, ונראה שיש לפרש כעין זה לגבי עשרה בטבת שגוף יום זה הוקבע מעולם ליום התענית, ומבואר שפיר לפי מה שביארנו לעיל ששורש היום הזה כבר התחיל מזמן אדה"ר, ודו"ק.

והנה עי' במלבי"ם יחזקאל (כ"ד כ'), מה שדרש כמה רמזים על הא דכתיב 'בעצם היום הזה', והביא שם בשם המהרי"א, וז"ל, כי מאז עד ט' לחדש הרביעי שהבקעה העיר היו תתקי"ד יום, כמספר השנים שהיו חפשים מיום צאתם מארץ מצרים שהיו בשנת ב' אלפים תמ"ח עד שנחרב הבית בשנת ג' אלפים שנ"ח לחשבון של סדר עולם, וארבעה ימים הנותרים היו לשנות המקוטעים, והיה מכוון יום לשנה.

האם דינו של עשרה בטבת כתשעת הימים

עי' מש"כ הביאור הלכה, (סי' תקנ"א), בשם הפמ"ג והא"ר שבי"ז בתמוז וי' בטבת יש להזהר כמו בר"ח אב עד ט' באב, עיי"ש, ועי' בהג"ה דעת תורה שם שהוכיח שזה ט"ס בא"ר, דהמעין שם בא"ר יראה שנכפל שם בטעות שורה מסימן הקודם ואין מקור לזה, ששני ימים אלו דינם כתשעת הימים, וראיה יש מהתוס' בעירובין (מ:), שכתבו בתוך הדברים 'ומעשה היה בחופה בי' בטבת' חזינן שהיו גם מתחתנים ביום זה.

אכן עי' מש"כ עפ"י מה שכתב הכלי יקר בריש דברים, אהא דכת' 'אחד עשר יום' שהחשבון הי"א יום, הם ט' הימים של חודש אב, ועוד ב' ימים

שהם י"ז בתמוז וי' בטבת, עיי"ש, הרי מוכח שיש שייכות בין הזמנים האלו, שהם ימי החורבן⁶¹.

ועוד יש לדקדק לכאן מנוסח הסליחות שמצינו חילוק בין הבקשה שבתשעה באב, לבקשה של צום הרביעי והעשירי, שכך הוא הנוסח (של הפייט), 'תהפוך לרוחה, את צום החמישי, לששון ולשמחה, צום הרביעי וצום העשירי', והרי שיש שינוי בין התענית של צום החמישי, לתעניות צום הרביעי והעשירי, דשל צום החמישי צריך גם להפוך לרוחה, משא"כ של הרביעי ועשירי [שזה י"ז תמוז, וי' טבת], וכנראה שבכך הם חלוקים שאין צריך לנהוג בהם את כל סדר הפרישות של תשעת הימים, ועי'.

קדיש תתקבל אחר הסליחות

יל"ע היכא שהקדימו אמירת הסליחות לפני התפילה, בקדיש שאחר הסליחות, האם יאמרו 'תתקבל צלותהון ובעותהון', דדינו של סליחות הוא כמו תפילה שלימה [וכמו בסליחות של ימים נוראים ושל אלול שמבקשים שיתקבלו ברחמים], ובפשטות נראה שהוא תפילה גמורה, שהרי לכן גם מתחילים את הסליחות באשרי יושבי ביתך, שהוא כנגד פסוד"ז, וגם מסיימים אותו בתחנון, וכמבואר בלבוש שסדר הסליחות ניתקן על סדר התפילה, וא"כ שפיר י"ל תתקבל צלותהון, ועי'.

61. ענין המניין של י"א הוא כמו שמצינו אצל י"א סממני הקטורת שהוא מסמל את כח אחיזת הקליפות ויניקתם מכוחות הקדושה, ועי' מה שנתבאר על שעה"כ ענין פורים.

נספח בענין שמעון הפקולי

ואמרנו לצרף להקונטרס את לשון המדרש בענין זה מכיון שיש אומרים
שמת בט' בטבת וכמו שנתבאר במאמר א' עמוד 15

(כמו שהובא בספר אוצר המדרשים - אייזנשטיין).

ויהי אחרי הדברים האלה ויגדל מריבה בין הנוצרים ובין היהודים כי
כאשר ראה נוצרי את יהודי הרג אותו והצרה הייתה הולכת ותוקפת עד
שלשים שנה ויתאספו הנוצרים לאלפים ולרבבות וימנעו את ישראל
מלעלות לרגל והייתה צרה גדולה בישראל כיום שנעשה בו העגל ולא היו
יודעים מה לעשות אך אמונתם מתחזקת והולכת.

ויצאו שנים עשר אנשים ויתהלכו בשנים עשר מלכויות ויתנבאו בתוך
המחנה נביאותיהם ויטעו ישראל אחריהם והם היו אנשי שם ויחזקו את
אמונת ישו כי אמרו שהם שלוחיו ויתלקטו אחריהם עם רב מבני ישראל
ויראו החכמים את הדבר הרע הזה וירע להם מאד ויאמר איש אל רעהו אוי
לנו כי חטאנו שבימינו נהייתה הרעה הזאת בישראל אשר לא שמעו אנחנו
ואבותינו ויצר להם מאד וישבו ויבכו וישאו עיניהם אל השמים ויאמרו
אנא ה' אלהי השמים תן לנו עצה מה לעשות כי אנחנו לא נדע מה לעשות
ועליך עינינו כי נשפך דם נקי בקרב עמך ישראל על אודות אותו האיש עד
מתי יהיה זה לנו למוקש שתחזק יד הנוצרים עלינו והורגים אותנו כמה
וכמה ואנחנו נשארים מעט ובעוון מוקשי עמך בית ישראל נעשה זאת,
ואתה למען שמך תן לנו עצה מה לעשות להיות נבדלים מעדת הנוצרים'.

ויהי ככלותם לדבר ויקם זקן אחד מן הזקנים ושמו שמעון כיפא והיה משתמש בבת קול ויאמר להם שמעוני אחיי ועמי אם ויאמר להם שמעוני אחיי ועמי אם טוב בעיניכם דברי אבדיל את האנשים האלה מעדת בני ישראל ולא יהיה להם חלק ונחלה בקרב ישראל אך אם תקבלו עליכם את העוון ויענו כולם ויאמרו נקבל עלינו העוון אך כאשר דברת עשה".

וילך שמעון כיפא בתוך ההיכל ויכתוב את השם הגדול ויקרע בשרו וישם הכתב בתוכו ויצא מן המקדש ויוציא את הכתב וילמוד את השם וילך אל עיר מטרופולין של הנוצרים ויצעק בקול גדול ויאמר כל מי שיאמין בישו יבוא אלי כי אני שלוחו' ויאמרו לו תן לנו אות ומופת' ויאמר להם מה אות אתם מבקשים ממני' ויאמרו האותות אשר עשה ישו בחייו עשה לנו גם אתה' ויאמר הביאו לי מצורע' ויביאו לו וישם ידיו עליו והנה נרפא ויאמר להם עוד הביאו לי מת אחד' ויביאו לפניו וישם ידו עליו ויחיי ויעמוד על רגליו ויראו האנשים האלה ויפלו לפניו ארצה ויאמרו לו באמת אתה שלוחו של ישו כי הוא עשה לנו כך בחייו".

ויאמר להם שמעון כיפא אני שלוחו של ישו והוא ציווה עלי ללכת אליכם הישבועו לי אם תעשו ככל אשר אני מצווה אתכם' ויענו כולם ויאמרו כל אשר תצונו נעשה' ויאמר להם שמעון כיפא דעו כי ישו היה שונא לישראל ותורתם כמו שניבא ישעיה חודשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ועוד דעו לכם שאינו חפץ בישראל כמו שניבא הושע כי אתם לא עמי ואף שיש בידו לעקור אותם מן העולם ברגע אחד מכל מקום אינו רוצה לכלותם אך הוא רוצה להניח אותם כדי שיהיה תלייתו וסקילתו לזיכרון לדורי דורות ורוב עיניו הגדול שהיה סובל כל הייסורים כדי לפדות אתכם מן הגהינום ועתה הוא מזהירכם ומצווה לכם שלא תעשו עוד רעה לשום יהודי ואם יאמר יהודי לנוצרי לך עמי פרסה ילך עמו שתי פרסאות ואם יכנו יהודי על הלחי השמאל יטה לו גם הלחי הימין כדי שיאכלו שכרם בעוה"ז ובעולם הבא

יהיו נדונים בגיהנם ואם תעשו כך תזכו לשבת עמו במחיצתו והנה הוא מצווה עליכם שלא תחוגו את חג המצות אך תחוגו את יום מיתתו ובמקום חג השבועות תחוגו ארבעים יום משנסקל ועלה לרקיע אח"כ ובמקום חג הסוכות תחוגו יום לידתו וביום השמיני ללידתו תחוגו היום אשר נמול בו' ויענו כולם ויאמרו כל אשר דברת נעשה אך אם תישאר אצלנו'

ויאמר אנכי יושב ביניכם אם תעשו לי כאשר צווה עלי לבלתי לאכול שום מאכל רק לחם צר ומים לחץ ועליכם לבנות לי מגדל בתוך העיר ואשב בו עד יום מותי' ויאמרו כדברך כן נעשה' ויבנו לו מגדל ויהי לו המגדל לדירה ויתנו לו חוק דבר יום ביומו עד יום מותו לחם ומים וישב בתוכו ויעבוד את אלהי אבותינו אברהם יצחק ויעקב ויעש פיוטים לרוב מאד וישלחם בכל גבול ישראל למען יהיה לו לזיכרון בכל דור ודור וכל פיוטיו אשר עשה שלח לרבותיו וישב שמעון בתוך המגדל שש שנים וימת ויצוו לקבור אותו במגדל ויעשו כן אחר כך בנו עליו בנין מפואר ועדיין מגדל זה ברומי וקורין אותו פיטר והוא שם של אבן שישב שם על האבן עד יום מותו.

